

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**ФОРМУВАННЯ НАВИЧКИ ПРОСТОРОВОГО ОРІЄНТУВАННЯ
У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ГРИ «ТЕТРИС»**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Виконала: студентка 241М групи

Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми «Дошкільна освіта»

ШЕВЦОВА Тетяна Сергіївна

Керівник к.пед.н. Цюпак І.М.
Рецензентка Никитченко Н.В.,
директорка Херсонського ясел-садка 64
Херсонської міської ради

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи формування навички просторового орієнтування у дітей дошкільного віку	6
1.1. Аналіз проблеми дослідження у педагогічній та методичній літературі.....	6
1.2. Зміст поняття «просторове орієнтування».....	12
1.3. Етапи формування просторових уявлень дітей дошкільного віку.	15
РОЗДІЛ 2. Експериментальне вивчення специфіки формування навички просторового орієнтування у дітей дошкільного віку засобом гри «Тетріс»	18
2.1. Визначення рівня сформованості навички просторового орієнтування дітей старшого дошкільного віку.....	18
2.2. Характеристика гри «Тетріс» як засобу формування навички просторового орієнтування у дітей дошкільного віку	29
Розділ 3. Рекомендації з формування навички просторового орієнтування у дітей дошкільного віку засобом гри «Тетріс»	34
ВИСНОВКИ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42
ДОДАТКИ	48
Додаток А. Змістові блоки навчання просторового орієнтування дітей дошкільного віку (за Міськовою Н., Баланович Т.).....	50
Додаток Б. Початковий етап орієнтування у просторі дітей дошкільного віку (за Міськовою Н., Баланович Т.).....	51
Додаток В. Система роботи з розвитку в дітей дошкільного віку просторових орієнтувань (за Щербаковою К.).....	52
Додаток Д. Характеристика етапів розвитку орієнтування у просторі дітей.....	56
Додаток Ж. Змістовний аспект формування просторових уявлень у дітей старшого дошкільного віку.....	58
Додатку З. Характеристики різновидів гри «Тетріс».....	68
Додаток К. Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти херсонського державного університету.....	

ВСТУП

У швидкоплинних умовах трансформації інформаційного та оточуючого простору, людині для успішної адаптації та діяльності в довкіллі, потрібні умови для опанування навичками орієнтуватися в довкіллі, що постійно розвивається і вдосконалюється. Саме тому роботу з опанування навичками орієнтування у просторі потрібно починати з дошкільного віку, адже опанування цим вмінням є одним із завдань підготовки дитини до самостійності.

Період дитинства сенситивний для формування образу світу та його цілісної картини. Пізнавальні процеси, що стимулюють взаємодію дитини з навколишнім світом, його багатовимірністю та різноманіттям, вибудовують картину взаємозв'язків та залежностей між предметами та явищами навколишнього довкілля, характеристик та властивостей сприйнятих об'єктів і образів у просторі.

Аналіз наукових праць та досліджень надав підстави стверджувати, що проблема вивчення особливості просторового орієнтування знайшла своє відображення у роботах у різних аспектах: як передумова успішного процесу соціалізації та підготовки дитини до життя, до навчання у школі (Сторожева В., Ковалевська Н., Голота Наталія); орієнтування на мікроплощині, на місцевості, за планом, організації розвивального середовища (Кондратенко Світлана, Грицишина Таїсія); визначають ефективний спосіб формування на заняттях математики, з використанням методу моделювання, освітніх ситуацій, гри й ігрових вправ, дидактичних ігри та вправ, рухливі ігор (Міськова Наталі, Баланович Тетяна, Кривошея Тетяна, Власюк Анастасія, Жучкова Анастасія, Коваленко Олена, Березна Ю., Тітаренко С.); зміст і педагогічні прийоми формування просторових уявлень (Сахно Аліна, Степанова Наталія); дослідження мовленнєвої системи у взаємозв'язку з розвитком просторових уявлень (Зіборов Олег, Кордонець Вікторія). Проте, особливості використання настільно-друкованих ігор, а саме «Тетріс» як засобу формування просторового

орієнтування не знайшло свого відображення у наукових дослідженнях, що й зумовило вибір теми кваліфікаційного дослідження.

Тема кваліфікаційної роботи (просту) розроблена в межах науково-дослідної теми кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Педагогічного факультету Херсонського державного університету «Формування професійної компетентності кадрового педагогічного потенціалу у системі суспільних трансформаційних процесів».

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та дослідженні специфіки використання гри «Тетріс» як засобу формування навички просторового орієнтування у дітей старшого дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Розкрити теоретичні основи формування навички просторового орієнтування у дітей дошкільного віку.

2. Визначити рівень сформованості просторового орієнтування дітей старшого дошкільного віку.

3. Схарактеризувати різновиди гри «Тетріс» як засобу формування навички просторового орієнтування у дітей старшого дошкільного віку.

4. Сформулювати рекомендації з формування навички просторового орієнтування у дітей дошкільного віку засобом гри «Тетріс».

Об'єкт дослідження: просторове орієнтування дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: форми, методи та прийоми використання гри «Тетріс» як засобу формування навички просторового орієнтування у дітей старшого дошкільного віку.

Методи дослідження:

- *теоретичні:* аналіз, синтез, узагальнення науково-методичної літератури з проблеми дослідження;

- *емпіричні*: вивчення наукової, методичної літератури, порівняння теоретичного досвіду педагогів та вихователів з проблеми дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні змісту поняття «просторове орієнтування», визначені залежності змістової складової етапів формування просторових уявлень дітей дошкільного віку від освітніх напрямів роботи, обґрунтуванні специфіки використання гри «Тетріс» як засобу формування навички просторового орієнтування у дітей старшого дошкільного віку.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження формування навички просторового орієнтування у дітей дошкільного віку засобом гри «Тетріс» можуть бути використані у підготовці тез, доповідей, курсових робіт (проектів), у практичній роботі вихователів, у інтегруванні освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, у організації співпраці з батьками. Отримані результати направлені на удосконалення математичної компетентності дітей дошкільного віку, розширенні ігрової діяльності, розкритті освітнього потенціалу ігор.

Апробацію основних положень дослідження реалізовано шляхом їх оприлюднення на засіданні кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Педагогічного факультету Херсонського державного університету та на III Міжнародній науково-практичній конференції «PROGRESSIVE RESEARCH IN THE MODERN WORLD» (01-03 грудня 2022 р., м. Бостон, США) у доповіді «Обґрунтування специфіки формування навички просторового орієнтування у дітей дошкільного віку засобом гри «Тетріс»».

Структура роботи: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧКИ ПРОСТОРОВОГО ОРІЄНТУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Аналіз проблеми дослідження у педагогічній та методичній літературі

Розвиток у дитини дошкільного віку просторових уявлень, що спрямований на формування повноцінного сприйняття навколишньої дійсності, формування цілісної картини світу, є підґрунтям пізнання світу.

Сучасний науково-методичний синтез дозволяє розгляд проблеми розвитку особистості через вивчення існуючих досліджень в галузі освіти, це на думку Цюпак І. дозволяє з'ясувати головні напрямки феномену «трансформації освіти» з точки зору генезу наукової думки. Зміни в освітній галузі відповідають сучасній тенденції розвитку науки і виступають простором теоретичного аналізу, в якому може здійснюватися комплексне вивчення освітніх систем [31, с. 9].

В умовах оновлення змісту дошкільної освіти, як зазначає Голота Н. у своєму дослідженні «Особливості пізнання простору й часу в дошкільному віці як передумова успішного навчання дитини у школі», спрямованості освітнього процесу на особистісний розвиток, особливої актуальності набуває підготовка дітей до школи. Важливе значення, авторка надає у забезпеченні цього процесу формуванню просторово-часових уявлень дитини. На її думку, «простір і час є універсальними, базисними категоріями у пізнанні дитиною предметного, природного і соціального середовища, успішному оволодінні нею різними видами діяльності, розвитку соціальної адаптації» [2, с. 151].

Одним з важливих напрямів роботи з розвитку просторового орієнтування дошкільників, на думку Кондратенко С., є розвиток навичок

орієнтування на мікроплощині й необхідних просторових уявленнях. Так у своєму дослідженні «Організація розвивального середовища для формування просторових уявлень та навичок просторового орієнтування у дітей з глибокими порушеннями зору», авторка зазначає, що у просторі мікроплощини (на поверхні стола, сторінки робочого зошита, аркуша альбому тощо) здійснюється більшість видів освітньої діяльності, саме тому воно стає найбільш значимим простором для дитини до кінця дошкільного віку [13, с. 116-126].

У дослідженні «Формування просторових уявлень дітей дошкільного віку на заняттях математики в сучасних умовах» Міської Н. та Баланович Т. зазначено, що «розвиток просторових уявлень, спрямований на формування повноцінного сприйняття навколишньої дійсності, служить пізнання світу». Також автори вказують на те, успішність розумового, фізичного, естетичного виховання в значній мірі залежить від рівня сенсорного розвитку дітей, а саме наскільки її органи чуттів функціонують: чи абсолютно дитина чує, бачить, відчуває те, що її оточує [16, с. 384].

Справжнє сприйняття простору, на думку Сторожева В. та Ковалевська Н., адекватно відображає його об'єктивні властивості і відносини, є дуже складним процесом, в якому чуттєві і розумові компоненти дані в складній єдності і взаємопроникненні [26, с. 164]. Тому, автори вказують на те, що при сприйнятті простору головними є зорове і рухове сприйняття, а потім додаткове – дотикові, слухові, нюхові.

Охоплюючи всі сфери взаємодії дитини з довкіллям, на думку Голоти Н., орієнтування у часі та просторі створює умови для всебічного розвитку дитини дошкільного віку, зокрема, формування світогляду, самосвідомості, а отже, є важливою умовою процесу соціалізації та підготовки дитини до життя [1, с. 45]. З поглядів автора, найбільш ґрунтовно організований пізнавальний процес для дошкільників відбувається в умовах закладу дошкільної освіти, який дотримується

принципів особистісно-орієнтованого, диференційованого, індивідуального, діяльнісного, інтегрованого підходів організації освіти дітей дошкільного віку, має на меті та спрямований на розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей дитини та забезпечує особливу увагу до процесу засвоєння дітьми програмового матеріалу.

У аналізі сучасних психолого-педагогічних досліджень, зробленого Міської Н. та Баланович Т., уточнюється значний вплив просторових сприймань, уявлень та умінь орієнтуватися в просторі на розвиток пізнавальної діяльності дитини і вдосконалення її сенсорних, інтелектуальних, творчих здібностей. Так науковці вказують, що формування у дитини просторових уявлень підвищує результативність і якість її діяльності (продуктивно-творчої, пізнавальної, трудової) [16, с. 384].

У дослідження Грицишиної Т. «Формування у старших дошкільників вмінь орієнтуватися на місцевості у процесі ознайомлення з рідним краєм» висвітлено форми і методи діяльності з дітьми старшого дошкільного віку з формування вмінь орієнтуватися на місцевості, за планом, а також зі засвоєння елементарних географічних понять [6, с. 58-64], що є однією зі напрямів формування просторового орієнтування дітей.

Дослідження колективу акторів (Кривошея Т., Власюк А., Жучкова А.) «Освітні ситуації як засоби формування у дітей старшого дошкільного віку умінь орієнтуватися у просторі», присвячене проблемі створення освітніх ситуацій у процесі формування у дітей старшого дошкільного віку умінь орієнтуватися у просторі. Авторами визначено мету, тривалість та особливості створення таких освітніх ситуацій [15, с. 406-411]. Увагу привертає значна кількість наведених прикладів освітніх ситуацій, які практично можна використовувати у організації різних видів діяльності з метою формування у дітей старшого дошкільного віку просторових уявлень та умінь орієнтуватися у просторі.

За результатами теоретичного аналізу та аналізу практики дошкільної освіти, Голотою Н., з'ясовано особливості пізнання дітьми раннього й дошкільного віку простору та часу, розкрито значення сформованості просторово-часових уявлень дітей у підготовці їх до школи. Адже дитина, яка оволоділа просторово-часовими уявленнями у належній мірі, ефективніше засвоює засоби сприймання різноманітної інформації, з легкістю виокремлює якості предметів і явищ навколишнього світу, а також здатна до самостійного набуття знань, що значно важливіше для неї [2, с. 151]. Увагу привертає бачення авторки, що до розуміння процесу формування просторових уявлень у дітей, а саме те, що у кожному віці воно визначається характером їх життєвого досвіду і відношенням з дійсністю.

На особливо вагомому значенні формування просторових уявлень дітей вказують Міськова Н. та Баланович Т. [16, с. 385], а саме, що воно реалізується у процесі підготовки дітей дошкільного віку до навчання в школі. Автори визначають ефективний спосіб формування у дітей уявлень про просторові відносини і ним є гра й відповідні ігрові вправи на різних етапах їх розвитку (ранній, молодший, середній та старший дошкільний вік).

Коваленко О. та Березна Ю. у дослідженні «Дидактичні ігри та вправи як методи формування просторових уявлень у дітей дошкільного віку», розкривають перелік найбільш ефективних засобів і методів формування просторових уявлень у дітей дошкільного віку, серед яких :

- дидактичні ігри та вправи;
- дитяче експериментування;
- створення спеціальних проблемних ситуацій;
- прогулянки й екскурсії, спостереження, бесіди тощо [12, с. 172-177].

Авторами доведено, що основною умовою ефективного формування навички орієнтування в просторі є пересування в ньому та

власна активність особистості; дібрано орієнтовні дидактичні ігри та вправи для роботи з дітьми дошкільного віку на різних етапах оволодіння ними просторовим орієнтуванням [12, с. 177].

Титаренко С. пропонує використовувати рухливі ігри, як засіб формування просторової орієнтації та вказує на те, що це викликає інтерес у дітей, підвищує ефективність оволодіння даним умінням. Варто дотримуватися певних правил підбираючи ігри, а саме:

- враховувати рівень розвитку дітей, їх інтереси, бажання, уподобання;

- ігри повинні формувати декілька завдань з просторової орієнтації, бути полі функціональними [27, с. 157].

В інтелектуальному розвитку дитини значну роль виконує математика, за словами Веселовської О. та Цюпак І., вона формує розумові процеси, розвиває гнучкість мислення, вчить логіці [33, с. 238]. На думку авторів свій перший математичний досвід дитина здобуває в різноманітних видах повсякденної діяльності: розкладає іграшки, порівнює предмети, впорядковує речі тощо.

Сахно А. та Степанова Н. у дослідженні з «Формування просторових уявлень у дітей дошкільного віку» розкривають особливості формування просторових уявлень та передумови формування просторового сприйняття у дітей старшого дошкільного віку, визначено психологічні особливості сприйняття простору дітьми старшого дошкільного віку, здійснена педагогічна діагностика просторового мислення у дітей старшого дошкільного віку. Авторами схарактеризовано зміст і педагогічні прийоми формування просторових уявлень у дітей старшого дошкільного віку [24].

Грицишина Т. вважає, що «середовище, в якому зростає дитина, є важливою умовою ефективної підготовки її до майбутнього самостійного життя». Так, авторка вказує на важливість організації розвивального

середовища для формування просторових уявлень та навичок просторового орієнтування у дітей [6, с. 58-64].

Зіборов О. та Кордонець В. акцентують увагу на проблемі дослідження мовленнєвої системи у взаємозв'язку з розвитком просторових уявлень дітей в онтогенезі [10, с. 62-66]. Так, на думку авторі, для успішного навчання в школі, дитина має вільно орієнтуватися у просторі, володіти основними просторовими поняттями.

Однак, ще не менш ефективним пропонується використовувати метод формування просторового орієнтування Міськова Н. та Баланович Т. [16, с. 385], що з'явився протягом останніх років - це метод моделювання. Автори розробили зміст і методику формування уявлень про просторові уявлення дітей дошкільного віку. У *додатку А* подано змістові блоки навчання просторового орієнтування дітей дошкільного віку (за Міськовою Н., Баланович Т.).

Розвиток просторового орієнтування, сприйняття і уявлення розглядається науковцями, як напрямок у роботі з підготовки дошкільника до школи. Формування у дітей дошкільного віку просторового орієнтування, уявлень й понять є основою географічних і геометричних знань у майбутньому [26, с. 166].

Педагогічні проблеми досліджувані науковцями, з поглядів Цюпак І., є актуальною в сучасних умовах розвитку системи освіти та сприятимуть формуванню інноваційного дослідницького простору, а також спрямовані на підвищенням рівня освіченості та удосконалення наукового мислення й рівня роботи педагогічних дослідників [28, с. 1185].

Отже, аналіз проблеми формування навички просторового орієнтування у дітей дошкільного віку в педагогічній та методичній літературі надав змогу визначити та уточнити, що для більш ефективного формування просторового сприймання та уявлень у дітей, потрібно використовувати всі можливі та існуючі види діяльності (ігрова,

розумова, художня, трудова та інші) та методи організації роботи (ігровий, моделювання, освітні ситуації, організація середовища) задля реалізації кінцевої мети навчання дітей, а саме вміння використовувати свої навички і уміння в повсякденному житті.

1.2. Зміст поняття «просторове орієнтування»

Трансформація освіти потребує розкриття виняткової ролі освоєння предметного і соціального простору в сприйнятті дитиною цілісної картини світу, усвідомленні свого місця в ньому. Вихователь, пронизуючи всі сфери взаємодії дитини з довкіллям, має враховувати складові орієнтування в просторі, адже це впливає на розвиток самосвідомості дитини, й є складовою процесу соціалізації. Всебічний та гармонійний розвиток дитини дошкільного віку неможливий без формування навички просторового орієнтування. Розглянемо зміст поняття «просторове орієнтування» для уточнення змістової складової проблеми дослідження.

За результатами аналізу науково-педагогічної та методичної літератури, Чопик Л. було визначено, що просторове орієнтування дошкільників трактується, як основа їх життєвої компетентності, що забезпечує пізнання навколишнього світу і взаємодію з ним» [36, с. 12].

Просторове орієнтування – це складний системний механізм, в основі якого лежать процеси сприймання та уявлення, беруть участь зоровий, слуховий, кінестетичний аналізатори [25].

Визначення Міської Н. та Баланович Т.: «Орієнтування в просторі – комплексне, багаторівневе поняття, що об'єднує у собі орієнтування у великому й малому просторі різних напрямів та рівнів» [16, с. 386]. Також автори характеризують поняття «просторові уявлення», й зазначають, що це «уявлення, в яких знаходять

відображення просторові відношення предметів (величина, форма, місце розташування, рух)» [16, с. 387].

За визначенням Сахно А. та Степанової Н. «просторові уявлення - це уявлення про основні властивості та характеристики об'єктивного світу, що формуються протягом усього дошкільного дитинства» [24, с. 20].

Просторові уявлення, за визначенням Зіборова О. та Кордонець В., «це діяльність, що включає в себе визначення форми, величини, місця розташування і пересування предметів відносно один одного і власного тіла, щодо навколишніх предметів» [10, с. 65]. У цьому аспекті доречним є пояснення Сахно А. та Степанової Н. такого поняття, як «сприйняття простору», що характеризується, як «умовно-рефлекторний процес, важливу роль в якому грає рухово-кінестетичний аналізатор» [24, с. 20].

У цілому цілеспрямований та комплексний розвиток просторових уявлень у дітей дошкільного віку, на думку Зіборова О. та Кордонець В., повинен сприяти формуванню понятійної та комунікативної функції мовлення, когнітивному розвитку особистості дитини, створювати передумови успішного оволодіння освітньою програмою, а також сприяти соціальній адаптації у суспільстві [10, с. 65-66].

Сахно А. та Степанова Н. вказують, що «розвиток просторових уявлень в дошкільному віці має ряд особливостей:

- конкретно-чуттєвий характер сприйняття;
- труднощі в розпізнаванні правої і лівої руки;
- відносний характер просторових відносин;
- дошкільнятам легше орієнтуватися в статиці, ніж в динаміці» [24, с. 20].

Роз'яснення поняття «орієнтування на місцевості» подане Грицишина Т. та визначається як, «дії за визначенням положення (точки стояння) серед навколишніх об'єктів та орієнтирів, сторін об'єкту а також

точного дотримання напрямку руху» [6, с. 59]. Автором схарактеризоване таке вміння, що передбачає швидке запам'ятовування місцевості, пройденого шляху та безпомилкового знаходження зворотнього шляху.

Також Грицишина Т. конкретизує сутність поняття «орієнтуватися на місцевості для дітей – це, передусім, означає розбиратися в навколишньому оточенні, вміти визначати своє положення стосовно місцевих предметів та об'єктів» [6, с. 59]. Саме це вміння, на думку автора дає можливість дітям впевнено пересуватися по незнайомій місцевості, обирати зручну та безпечну дорогу, проводити дослідну діяльність на місцевості.

Розвиток продуктивного мислення в дітей старшого дошкільного віку, на думку Цюпак І. полягає в розвитку наступних якостей: -чіпкості й цілісності сприйняття; -оригінальності притаманній віку; -різних видів пам'яті, включаючи збагачення емпіричного досвіду дитини; -логічних операцій: аналізу, синтезу, узагальнення, класифікації; -уяви на основі асоціювання образного порівняння, оволодіння різними способами формування образів уяви; -інтуїції; -інтелектуальних, естетичних, моральних якостей особистості, включаючи здатність до доведення справи до кінця й до оцінних дій [29, с. 252].

Отже, просторове орієнтування має універсальне значення для всіх сторін діяльності людини, торкаються різних напрямів її взаємодії з дійсністю та навколишнім довкіллям, а відтак, являє собою найважливішу властивість людської психіки. Вміння дитини дошкільного віку уявляти, прогнозувати, що станеться в найближчому майбутньому в просторі, формує у неї основи аналізу, синтезу, логіки і мислення, як складових орієнтування у просторі.

1.3. Етапи формування просторових уявлень дітей дошкільного віку

Дитина з ранніх років стикається з потребою орієнтуватися в просторі, поряд з дорослим вона опановує найпростіші уявлення про простір та його напрямки: вгорі-внизу, ліворуч-праворуч, попереду-позаду, по центру, між, над-під тощо. Всі ці поняття сприяють розвитку та у подальшому сформованості навички просторового орієнтування дітей у довкіллі.

Міськова Н. та Баланович Т. у роботі з формування просторових уявлень дітей виділяють початковий етап, який включає у себе такі складові [16]:

1. Орієнтування в обмеженому або малому просторі:

- орієнтування на власному тілі;
- на площині;
- на аркуші паперу.

2. Орієнтування у великому просторі.

У *додатку Б* подано характеристику початкового етапу орієнтування у просторі дітей дошкільного віку.

Систему роботи з розвитку в дітей дошкільного віку просторових орієнтувань, розкрито у дослідженні Щербакової К. [38, с. 72-74]. У *додатку В* подано характеристику системи роботи запропоновану авторкою.

Процес формування просторових уявлень, на думку Сахно А. та Степанової Н., можна відобразити у вигляді чотирьох етапів, тісно пов'язаних між собою:

- орієнтування «на собі»;
- орієнтування «від будь-якого предмета»;
- вербалізація просторових уявлень;
- застосування навичок просторової орієнтації в тривимірному і двовимірному просторі [24, с. 20].

У розвитку орієнтування у просторі Департамент освіти та науки Івано-Франківської міської ради виділяє 5 етапів:

I етап - дітей вчать практичної орієнтування «на себе».

II етап - точка відліку - власне тіло, орієнтування в просторі «від себе».

III етап - дітей вчать виконувати словесні інструкції орієнтування у просторі та коментувати власні просторові дії.

IV етап - орієнтування по схемі.

V етап -самостійне складання схем простору [25].

У додатку Д подана характеристика етапів розвитку орієнтування у просторі дітей.

У структурі просторових уявлень, Зіборова О. та Кордонець В. виокремлюють чотири основних рівня:

1 рівень – просторові уявлення про власне тіло.

2 рівень – просторові уявлення про взаємовідносини зовнішніх об'єктів і тіла (по відношенню до власного тіла).

3 рівень – рівень вербалізації просторових уявлень.

4 рівень – лінгвістичні уявлення (простір мовлення) [10, с. 65].

Кожний із зазначених Зіборовим О. та Кордонець В. рівнів складається із декількох полурівнів, а в основі їх виокремлення лежить послідовність оволодіння дитиною просторовими уявленнями [10, с. 65]. Отже, зазначені рівні не просто надбудовуються один над одним у процесі розвитку, але й пересікаються у часі, наче перекриваючи один одного у відповідності до закону перекривання стадій і послідовної диференціації.

Чопик Л. визначає такі компоненти просторового орієнтування:

I. Орієнтування у напрямках простору.

II. Орієнтування у просторових відношеннях між предметами.

III. Орієнтування у просторі за допомогою плану.

IV. Орієнтування у процесі пересування у макропросторі [36, с. 6

]

За визначення Департаменту освіти та науки Івано-Франківської міської ради просторове орієнтування включає в себе такі напрямки роботи:

- «• знання власного тіла;
- розрізнення ознак (форма, величина);
- відношення предметів (напрямки, положення, віддаленість);
- орієнтування дитини у просторі тощо» [25].

Отже, аналіз наукової та методичної літератури дав змогу визначити залежність змістової складової етапів формування просторових уявлень дітей дошкільного віку від таких напрямів роботи:

- орієнтування об'єктне: на собі, відносно себе, від предмету;
- орієнтування у довкіллі та просторі: малий (аркуш, ігрове поле, стіл тощо), великий (кімната, будинок, ігровий майданчик, вулиця тощо);
- орієнтування в русі: словесна інструкція, карт-схема;
- мовленнєве орієнтування: вербалізації, лінгвістичні.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ СПЕЦИФІКИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧКИ ПРОСТОРОВОГО ОРІЄНТУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ГРИ «ТЕТРИС»

2.1. Визначення рівня сформованості навички просторового орієнтування дітей старшого дошкільного віку

Цілеспрямоване формування у дітей дошкільного віку просторового мислення, періодично ставить перед вихователем завдання зафіксувати досягнуті рівні такого розвитку. Адже на основі одержаних результатів є можливість здійснювати освітні заходи та підбирати засоби, що впливатимуть на якість формування навички просторового орієнтування дітей в залежності від напрямку в якому потрібно здійснювати освітню роботу й прогнозувати динаміку можливого розвитку цієї якості дошкільника.

Для визначення напрямів здійснення початкового рівня сформованості просторового орієнтування дітей старшого дошкільного віку розглянемо напрями освітніх завдань, що спрямовані на формування відповідної навички, а саме проаналізуємо зміст досліджуваного явища представленого програмами дошкільної освіти.

Увагу привертає аналіз змістового компоненту з формування просторових уявлень у дітей старшого дошкільного віку, здійснений Сахно А. та Степановою Н. [25, с. 12-13]. Авторами магістерського дослідження проаналізовано освітні програми дошкільної освіти «Дитина в дошкільні роки», «Світ дитинства», «Українське дошкілля», «Соняшник», «Дитина». У **додатку Ж** представлено «Змістовний аспект формування просторових уявлень у дітей старшого дошкільного віку».

Аналіз програмного забезпечення надав змогу виокремити критерії та показники сформованості навички просторового орієнтування дитини старшого дошкільного віку:

Когнітивний критерій:

- дитина розуміє сенс просторових відношень (вгорі-внизу, попереду(перед)-позаду(за), ліворуч-праворуч, між, поруч з..., близько);

Критерій практичного використання знань:

- дошкільник вміє визначати положення предмета «по відношенню до себе», «по відношенню до іншого предмету», позначати ці відношення словесно;

- дитина старшого дошкільного віку вміє орієнтуватися на аркуші паперу (праворуч-ліворуч, вгорі-внизу, в середині, в кутах: лівий верхній кут, правий верхній кут, нижній правий кут, нижній лівий кут);

- дошкільник вміє рухатися у заданому напрямку та змінювати напрямок руху за сигналом.

Відповідно до виділених критеріїв проаналізовано методики дослідження рівня сформованості навички просторового орієнтування у дітей старшого дошкільного віку.

Кондратенко С. пропонує методику обстеження наявного стану сформованості навичок просторового орієнтування дітей дошкільного віку за такими напрямками: «орієнтування на собі, від себе, щодо предмета, за схемою» [14, с. 29-32]. Автор пропонує здійснювати хід обстеження за напрямками до яких підібрано завдання-інструкції:

Напрямок «Орієнтація на власному тілі (на собі)».

Завдання-інструкція: 1. Покажи де у тебе голова, спина, живіт, ноги.

2. Візьми кубик у праву руку. 3. Тупни лівою ногою.

Напрямок «Орієнтування відносно схеми власного тіла (від себе)».

Завдання-інструкція: 1. Гра "Регулювальник": покажи прапорцем праворуч, ліворуч, вгору, вниз. 2. Покоти м'ячик вперед, назад, праворуч, ліворуч. 3. Пригадай та назви, що знаходиться в кімнаті (групі): перед тобою, позаду тебе, зліва від тебе, справа від тебе [14, с. 29-32].

Напрямок «Орієнтування щодо предмета».

Завдання-інструкція: 1. Постав собачку перед стільчиком, а зайчика позаду стільчика. 2. Поклади м'ячик ліворуч від стільчика. 3. Що стоїть справа від дверей (вікна, столу).

Напрямок «Орієнтування в мікропросторі (на аркуші паперу)».

Завдання-інструкція: 1. Розклади вирізані (або випуклі, рельєфно зображені) фігурки: квітку у правий верхній куточок, бджілку у лівий нижній, зайчика у лівий верхній, морквинку у правий нижній. З'єднай лініями, що кому підходить. Посередині постав сонечко. 2. Виклади кружечки вгорі аркуша, а квадратики внизу. 3. Поклади вирізані фігурки: квадрат зліва, прямокутник справа, а трикутник – посередині аркуша [14, с. 29-32].

Напрямок «Орієнтування за допомогою слуху, нюху, дотику».

Завдання-інструкція: 1. Де дзвенить дзвіночок? Він далеко чи близько? 2. Чим пахне? Впізнати за запахом коробки: огірок, цибулю, апельсин. 3. Вгадай на дотик. Знайти в закритій торбинці гумову, металеву, дерев'яну кульки.

Напрямок «Орієнтування в приміщенні».

Завдання-інструкція: 1. Дитина сидить за столом перед педагогом. Попросити її розповісти по пам'яті де що знаходиться в груповій кімнаті. Зафіксувати якщо дитина намагається подивитися в заданому напрямку, вказує шлях до об'єкта рукою. 2. Розкажи де у вашій квартирі (кімнаті), групі зберігаються іграшки, де живуть рибки, а де стоїть акваріум, де ви роздягаєтесь коли приходите з вулиці? 3. Що є на вашому ігровому майданчику? 4. Де проходять музичні заняття у вашому садочку, а що там є? [14, с. 29-32].

Кондратенко С. пропонує такі критерії оцінювання завдань:

«2 бали (високий рівень) – завдання виконано правильно з першої спроби, без помилок;

1 бал (середній рівень) – завдання виконано після надання додаткової допомоги (словесної чи показу);

0 балів (початковий рівень) – завдання не виконано» [Кондратенко Світлана В. Формування, с. 29-32].

Для визначення рівня сформованості просторового сприйняття Сахно А. та Степанова Н. пропонують використовувати методика «Проба Хеда»; діагностика І.М. Чеплашкіної і Л.Ю. Зуєвої; методики «Встановлення звичайних предметно-просторових відносин», «Діагностика просторових уявлень щодо взаємовідношення зовнішніх об'єктів і тіла» [24, с. 44]. Схарактеризуємо основні положення діагностичного інструментарію.

Методика «Проби Хеда» за визначенням Сахно А. та Степанова Н. спрямована на виявлення стану просторових уявлень дитини, уявної просторової переорієнтації, знаходження і показу правих і лівих частин власного тіла. Під час обстеження спочатку аналізуються поняття, що знаходяться по відношенню до свого обличчя, потім щодо тіла, а саме того, що розташоване у дитини на обличчі, і яке розташування окремих його частин.

Інструкція обстеження дитини: завдання виконуються послідовно, якщо перше завдання виконано, то переходять до наступного, якщо ні – припиняють обстеження.

Завдання 1. «Підніми ліву руку (починати треба тільки з лівої руки). Покажи праве око. Покажи ліву ногу».

Завдання 2. «Візьмися лівою рукою за праве вухо, правою рукою - за праве вухо, правою рукою - за ліве вухо, покажи лівою рукою праве око» [24, с. 44].

Критерії оцінки за методика «Проби Хеда»: «3 бали - виконані обидва завдання; 2 бали - виконане лише просте орієнтування; 1 бал - не виконано жодного завдання» [24, с. 44].

Також була Сахно А. та Степанова Н. використовували *діагностику* Чеплашкіної І. та Зуєвої Л. для визначення умінь: «орієнтуватися в розташуванні частин свого тіла; розрізнити просторові напрямки від себе;

визначати місце розташування предметів щодо себе; рухатися в заданому напрямку [24, с. 46-48]. За зазначеною діагностикою запропоновано такі завдання:

Завдання 1. «Орієнтування в розташуванні частин свого тіла», метою якого є виявлення орієнтування в схемі тіла, вміння визначати праву і ліву сторону на собі. Інструкція обстеження: «1. Покажи праву руку. 2. Покажи ліву руку» [24, с. 47].

Завдання 2. «Розрізнити просторові напрями від себе», мета – визначити вміння орієнтуватися в просторі з урахуванням напрямків, перебудовувати сприйняття самого простору з урахуванням напрямків. Інструкція обстеження: «1. Подивися вгору. 2. Подивися вниз. 3. Змахни прапорцем вправо. 4. Змахни прапорцем вліво» [24, с. 47].

Завдання 3. «Визначення місця розташування предметів щодо себе», мета – визначення місцезнаходження предметів по відношенню до дитини. Матеріал: лялька, м'яч, заєць, пірамідка. Інструкція обстеження: «1. Розкажи, яка іграшка перед тобою? 2. Розкажи, яка іграшка знаходиться позаду тебе? 3. Розкажи, яка іграшка знаходиться праворуч від тебе? 4. Розкажи, яка іграшка знаходиться зліва від тебе? 5. Де знаходиться лялька?» [24, с. 47].

Завдання 4. «Виявлення умінь рухатися в зазначеному напрямку», мета - визначити вміння здійснювати рух у зазначеному напрямку. Інструкція обстеження: «1. Зроби два кроки вперед. 2. Зроби один крок вліво. 3. Зроби три кроки назад. 4. Зроби два кроки вправо» [24, с. 48].

Критерії виконання завдання діагностику Чеплашкіної І. та Зуєвої Л.: «3 бали - дитина самостійно справляється із завданням, правильно відповідає на питання; 2 бали - дитина справляється із завданням за допомогою дорослого або з другої спроби; 1 бал - дитина не справляється із завданням» [24, с. 48].

Методика «Встановлення простих предметно-просторових взаємозв'язків», яку використовували у своєму дослідженні Сахно А. та

Степанова Н., спрямована на виявлення перспектив використовувати життєвий досвід, уявлення й знання в розумінні розташування предметів в просторі по відношенню один до одного, вміння орієнтуватися на аркуші паперу. Основним критерієм для оцінювання є точність словесного визначення просторового положення одного предмета по відношенню до іншого, зображених на двомірній площині (аркуш паперу, ігрове поле): 1 бал - всі завдання виконані правильно, 0,5 балів - частина завдань виконана правильно, 0 балів - всі або більшість завдань виконано неправильно [24, с. 49].

«Діагностика просторових уявлень дітей 5–7 років» запропонована Палій А. передбачає починати підготовку до дослідження з добору 5 іграшок (наприклад, лялька, зайчик, ведмедик, качка, лисиця) і малюнку із зображенням 9 предметів, які розташовані стовпчиком по 3; аркуш паперу в клітинку, олівець.

Дослідження проводиться індивідуально з кожною дитиною, в ході якого дитині пропонують виконати завдання.

Завдання 1. «Показати праву, ліву руку і ногу, праве і ліве вухо» [22, с. 157].

Завдання 2. «На столі перед дитиною розкладають іграшки таким чином: в центрі – ведмедик, праворуч – качка, ліворуч – заєць, попереду – лялька, позаду – лисиця; дитину просять відповісти на питання про розташування іграшок: «Яка іграшка між качкою і зайчиком? Яка іграшка стоїть перед ведмедиком? Яка іграшка позаду ведмедика? Яка іграшка стоїть ліворуч від ведмедика? Яка іграшка праворуч від ведмедика?» [22, с. 157].

Завдання 3. «Дитині показують малюнок і запитують про розташування предметів: «Яка іграшка намальована всередині, зверху, знизу, в правому верхньому куті, в лівому нижньому куті, в правому нижньому куті?» [22, с. 157].

Завдання 4. «Дитину просять на аркуші паперу в клітинку намалювати в центрі – круг, зліва – квадрат, вище круга – трикутник, нижче – прямокутник, над трикутником – 2 маленьких круга, під трикутником – маленький круг. Завдання дитина виконує послідовно» [22, с. 157].

Завдання 5. «Іграшки розташовують зліва, справа, спереду і позаду дитини на відстані 40-50 см. від неї, пропонують розповісти, де яка іграшка стоїть» [22, с. 157].

Завдання 6. «Дитині пропонують стати в центрі групової кімнати і розповісти, що знаходиться ліворуч, праворуч, попереду, позаду від неї» [22, с. 157].

Завдання 7. «Завдання аналогічне попередньому, але виконується на вулиці» [22, с. 157]. Показники правильності виконання завдань підраховують в процентах.

Отже, науковцями у своїх дослідженнях апробовано та доведено ефективність використання підібрано діагностичних методик для визначення рівня сформованості навички просторового орієнтування дітей старшого дошкільного віку. Методичний інструментарій містить завдання, обладнання, критерії оцінювання, що дозволяє його використовувати з метою вирішення проблеми дослідження.

Дослідження проведено на базі Херсонського закладу дошкільної освіти № 73 Херсонської міської ради, у дослідження було залучено дві групи дітей старшого дошкільного віку, в кожній по 25 осіб, після обстеження було визначено експериментальну та контрольну групи.

Мета обстеження: визначення рівня сформованості навички просторового орієнтування дітей старшого дошкільного віку та виявлення напрямів, що потребують корекції та розвитку.

Завдання обстеження: вивчити рівень сформованості навичок просторового орієнтування у дітей старшого дошкільного віку за виділеними критеріями: когнітивний та практичного використання знань.

Обладнання для обстеження: демонстраційний та дидактичний матеріал, бланк-таблиця для позначення результатів обстеження.

Обстеження відбувалося у індивідуальній формі, використовувалися словесні (навідні запитання, допоміжні запитання) та практичні методи (демонстрація).

Виокремлені критерії було покладено в основу педагогічного дослідження рівня сформованості навички просторового орієнтування, яке відбувалося за відібраними методиками обстеження запропонованими Кондратенко С., Сахно А., Степанова Н., Палій А.:

Когнітивний критерій. Для визначення розуміння дитиною сенсу просторових відношень (вгорі-внизу, попереду(перед)-позаду(за), ліворуч-праворуч, між, поруч з..., близько) було обрано діагностики запропоновані Кондратенко С.: «Орієнтування відносно схеми власного тіла (від себе)» [14, с. 29-32].

Критерій практичного використання знань. Для визначення чи вміє дошкільник визначати положення предмета «по відношенню до себе», «по відношенню до іншого предмету», позначати ці відношення словесно використано діагностики запропоновані Кондратенко С.: «Орієнтування щодо предмета» [14, с. 29-32].

Щодо уточнення вміння дитина старшого дошкільного віку орієнтуватися на аркуші паперу використовували методику «Орієнтування в мікропросторі (на аркуші паперу)» [14, с. 29-32].

Вміння дошкільна рухатися у заданому напрямку та змінювати напрямок руху за сигналом перевіряли за методикою Сахно А. та Степанової Н. щодо «Виявлення умінь рухатися в зазначеному напрямку» [24, с. 48].

Для оцінювання якості виконання діагностичних методик було взято запропоновані Кондратенко С. критерії оцінювання завдань:

2 бали, що становить високий рівень сформованості навички просторового орієнтування дитини старшого дошкільного віку – завдання виконано правильно з першої спроби, без помилок;

1 бал, що становить середній рівень сформованості навички просторового орієнтування дитини старшого дошкільного віку – завдання виконано після надання додаткової допомоги (словесної чи показу);

0 балів, що становить початковий рівень сформованості навички просторового орієнтування дитини старшого дошкільного віку – завдання не виконано [24, с. 29-32].

Кількісні результати визначення рівень сформованості навички просторового орієнтування дітей старшого дошкільного віку за когнітивним критерієм подано у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Результати визначення рівень сформованості навички просторового орієнтування дітей старшого дошкільного віку за когнітивним критерієм, %

Рівні пи	Високий		Середній		Початковий	
	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%
Група 1	4	16	16	64	5	20
Група 2	4	16	15	60	6	24

Аналіз результатів визначення рівня сформованості навички просторового орієнтування дітей старшого дошкільного віку за когнітивним критерієм в групі 1 показав, що 16% дітей мають високий рівень сформованості навички просторового орієнтування, 64% - середній рівень, 20% - початковий рівень.

У групі 2 високий рівень сформованості навички просторового орієнтування складає 16%, середній рівень - 60%, початковий рівень - 24%.

Під час виконання діагностичних інструкцій спостерігалися труднощі у правильному відтворенні напрямів руху «праворуч-ліворуч», таке явище спостерігалось у переважної більшості дітей.

Кількісні результати визначення рівень сформованості навички просторового орієнтування дітей старшого дошкільного віку за критерієм практичного використання знань подано у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Результати визначення рівень сформованості навички просторового орієнтування дітей старшого дошкільного віку за критерієм практичного використання знань, %

Рівні Групи Методи	ки	Високий				Середній				Початковий			
		Група 1		Група 2		Група 1		Група 2		Група 1		Група 2	
		К-сть дітей	%	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%	К-сть дітей	%
«Орієнтування щодо предмета»		3	12	2	8	15	60	13	52	7	28	10	40
«Орієнтування в мікропросторі (на аркуші)»		2	8	1	4	14	56	11	44	9	36	13	52
«Виявлення умінь рухатися в зазначеному напрямку»		2	8	3	12	14	56	13	52	9	36	9	36
Середній показник		9,33		8		57,33		49,33		33,33		42,67	

Аналіз результатів визначення рівня сформованості навички просторового орієнтування дітей старшого дошкільного віку за критерієм практичного використання знань, а саме середній показник за проведеними методиками в групі 1 показав, що 9,33% дітей мають високий рівень сформованості навички просторового орієнтування, 57,33% - середній рівень, 33,33% - початковий рівень.

У групі 2 високий рівень сформованості навички просторового орієнтування складає 8%, середній рівень – 49,33%, початковий рівень – 42,67%.

При виконанні діагностичних завдань діти обох груп зазнавали труднощі у відтворенні вказівок вихователя, найбільше за методикою «Орієнтування в мікропросторі (на аркуші паперу)», завдання виконували після надання додаткової допомоги дорослого, а саме уточнюючої словесної інструкції, підказки, показу напряму. Не значна частина дітей не розуміли завдання, або не могли визначити напрямок, розташування та назвати місце розташування.

У таблиці 2.3. подано рівні сформованості навички просторового орієнтування дітей старшого дошкільного віку, а саме середній показник визначений за двома критеріями: когнітивним та практичного використання знань.

Таблиця 2.3

Рівень сформованості навички просторового орієнтування дітей старшого дошкільного віку, %

Рівні Групи Крите р	ії	Високий		Середній		Початковий	
		Груп а 1	Груп а 2	Група 1	Група 2	Група 1	Група 2
		%	%	%	%	%	%
Когнітивним		16	16	64	60	20	24
Практичного використання знань		9,33	8	57,33	49,33	33,33	42,67
Середній показник		12,67	12	60,67	54,67	26,67	33,34

Середній показник сформованості навички просторового орієнтування дітей старшого дошкільного віку в групі 1 становить: 12,67% дітей мають високий рівень сформованості навички просторового орієнтування, 60,67% - середній рівень, 26,67% - початковий рівень. У

групі 2 високий рівень сформованості навички просторового орієнтування складає 12%, середній рівень – 54,67%, початковий рівень – 33,34%.

Отже, показники групи 1 та групи 2 мають не значні відмінності, тому вирішено групу 1 де показник якості сформованості навички просторового орієнтування має більший відсоток, визначити як контрольну, де буде продовжуватися навчання відповідно до програмних вимог, а групу 2, як експериментальну, в якій буде додатково використано засоби для формування навички просторового орієнтування.

2.2. Характеристика гри «Тетріс» як засобу формування навички просторового орієнтування у дітей дошкільного віку

Просторове мислення дитини дошкільного віку розвивається та формується відповідна навичка у процесі ігрової, практичної й освітньої діяльності дітей дошкільного віку при наведеному керуванні вихователем цим процесом.

За результатами визначення рівня сформованості навички просторового орієнтування дітей старшого дошкільного віку було виявлено, що більше труднощів належать орієнтуванню в мікропросторі (аркуші паперу, ігровому полі). Тому, пошук засобів, ігрових методів буде спрямовано на вирішення цього завдання, з опорою на орієнтування щодо предмета, навички рухатися в зазначеному напрямку та автоматизації просторових відношень та їх словесний супровід.

Здійснений аналіз проблеми формування навички просторового орієнтування у дітей дошкільного віку в педагогічній та методичній літературі надав змогу визначити та уточнити, що для більш ефективного формування просторового сприймання та уявлень у дітей, потрібно використовувати всі можливі та існуючі види діяльності (ігрова, розумова, художня, трудова та інші) та методи організації роботи

(ігровий, моделювання, освітні ситуації, організація середовища) задля реалізації кінцевої мети навчання дітей, а саме вміння використовувати свої навички і уміння в повсякденному житті. Таким чином, враховуючи збіг ігрової діяльності та ігрового методу, які рекомендують використовувати педагоги у освітній роботі з формування навички просторового орієнтування, було обрано засіб гра «Тетріс».

Схарактеризуємо обраний засіб та визначмо напрямки використання гри з освітньою метою.

Проаналізувавши інтернет середовище на наявність інформації про гру «Тетріс» (Tetris) було з'ясовано, що існує декілька типів гри:

1. Класична електронна гра.
2. Настільно-друкована гра:
 - дерев'яна;
 - пластиковая;
 - картонна.
3. Мобільний додаток:
 - Tetris;
 - Wood Block.
4. Комп'ютерні онлайн ігри «Тетріс».

Схарактеризуємо наявних у мережі та запропонованих виробниками різновиди ігор.

Компанія ПП Камертон (Харків), виробник та імпортер іграшок пропонує **магнітну гру «Тетріс-батл»**, мета якої, на полі 14x14 клітинок викласти, якомога більше фігур свого кольору, одночасно не дав зробити це своєму супернику [4].

Інтернет-магазин MENTAL має у наявності **гру «Тетріс»**, яку вважає грою для розвитку логічного мислення. Гра складається з різнокольорових деталей, що потрібно вкладати у спеціальну дерев'яну основу таким чином, щоб всі фігури з набору зайняли своє місце й

заповнили її. Також із наявних деталей можна викладати різноманітні фігури [5].

Інтернет торговий майданчик Bigl.ua. пропонує **настільну гру «Тетріс-хто швидше»** яка розвиває концентрацію уваги, рухів руки та очей, зорової пам'яті. У грі велика кількість комбінацій та мінлива ситуація на полі роблять гру непередбачуваною [18].

У інтернет крамниці Kids Surpris наявна **розвивальна гра «Tetris IQ battle 3in1»**, яка складає комплекс веселих ігор для розвитку дитини, адже запам'ятовуючи фігури, що зображені на картах, їй потрібно швидше за інших скласти блоки в правильному порядку [23].

Настільна гра-головоломка «Ranok Creative Tetris (6321Y/10155014Y)», що запропонована інтернет крамницею Elmir - це тренажер для мозку, який має три рівня складності. Для гри потрібно, брати картку і викладати на неї в правильному порядку кольорові фігурки за зразком-схемою. Головною умовою, є те, щоб колір фігурки збігався з кольором круга на картці. В так угру дитина може грати сама, в грі розвивається уважність, абстрактне мислення, логіку [3].

Інтернет крамниця Brain, - **настільна гра «Smart Games Angry Birds Tetris» (SG AB 470 UKR)**, метою якої побудувати фортеця для свиней і підкорити весь світ. Гра за сюжетом та персонажами відомої гри, але за ігровими принципами гри «Тетріс». Потрібно використати всі чотири деталі і переконатися, що на полі залишилися лише «правильні» свині. Деякі завдання виявляються більш складними, ніж очікування, що спонукає дитину до пошуку рішення логічних просторових завдань [19].

Маркетплейс УкраїниProm.uaпропонує **дерев'яну іграшку сортер «Тетріс Розумний лис»**. Заняття з дошкою сортером «Тетріс», на думку виробника допомагає розвинути пам'ять, концентрацію, увагу, дрібну моторику пальців рук, логічно мислити у пошуку рішення, порівнювати, розвинути просторову та образну уяву, покращити інтелектуальні можливості, виявити творчі нахили, підвищити рівень креативного

потенціалу. Використання дошки дозволяє вчитися граючи і навчатися в грі, яка є найважливішим супутником дитинства [8]. Розширює можливості гри альбом, який іде в комплекті з дошкою, завдяки йому можна складати предмети по шаблону, що полегшить знайомство дитини з іграшкою.

Деревяна гра «3D пазли тетріс» постачалника «ЕдваО - креативні іграшки», характеризується, як одна з потрібних логічних настільних ігор: головоломка, конструктор, розвиток логіки з мілкою моторикою, тренажер для мозку [7].

У інтернет крамниці Hotline наявна **електронна гра «Країна Іграшок Тетрис» (KI-9999)**, яка представляє собою прекрасну класичну гру, яку знають всі й яку можна носити з собою [9]. У електронному «Тетрісі» десятки рівнів складності - від простого до складного, які захоплять інтерес, як дитини так і дорослого.. А деталі, що падають з прискоренням, допоможуть розвинути увагу та реакцію, уяву, швидкість руху ока на обмеженому просторі (ігровому полі), а також сприяє розвитку дрібної моторики рук.

Мобільний додаток «Tetris» від Tetris Holding [17] та **офіційний мобільний додаток «Tetris»** від Google Play [20] схожі за характеристиками та мають декілька рівнів:

- tetris на одного: змагання й виживання у режимі один серед сотні гравців потрібно грати швидкий матч і перевершити свій рекорд; грати незліченну кількість матчів, щоб покращити свої навички.

- tetris royale: змагання проти 99 гравців у матчах на виживання; очищення ліній і використання підсилювачів, щоб відбивати атаки або захищати матрицю від зайвих блоків; збирати бали турніру, щоб увійти у список лідерів і виграти нагороди.

- tetris на одного гравця: вдосконалення навичок просторової гри; можливість перевертати тетраміно, очищати лінії й перевершувати свої ж рекорди.

- командна гра: можливість об'єднуватися і спілкуватися з друзями; спільна робота для досягнення мети та заробляння командних нагород; змагання проти інших команд у турнірах Tetris.

- складання власного шляху: проходження денних випробувань в своїх режимах, щоб заробити бали, досвід та нагороди; інтуїтивне сенсорне управління або управління на екрані; можливість створення власного профілю з допомогою тем, фонів, аватарів і рамок аватарів.

Різновидом тетрісу є **офіційний мобільний додаток «Wood Block 99 - Sudoku Puzzle»** від Google Play, гра-головоломка у стилі дерева з новим геймплеєм, який змішує судоку та тетрис. Це спокійніше і викликає звикання. Інший простір для тимчасово небажаних блоків, ви можете використовувати свою винахідливість, щоб створити більше комбінацій. Щоденний виклик приносить вам радість від успіху. Розслабтесь де завгодно, вдосконалюючи свої просторові геометричні навички [21]. У цю гру легко та весело грати, потрібно: - перетягувати і переміщати дерев'яні блоки так, щоб заповнити сітку дошки 9x9; - очищати блоки, зробивши повні горизонтальні, вертикальні лінії або квадратні ряди 3x3; - видаляти кілька рядків одночасно за один хід, щоб отримати вищий бал.

У ході гри вибудовуються стратегії для постійного видалення блоків, формується просторове бачення поверхні та окомір для її заповнення.

У *додатку 3* подано характеристики різновидів гри «Тетріс».

Отже, завдання у іграх «Тетріс» різних видів спрямовані на розвиток зорової пам'яті, просторового орієнтування й логічного мислення, пошук стратегії заповнення пустого простору. Виконання дитиною завдань сприятиме розвитку дрібної моторики, уваги, вмінню охоплювати ігрове поле зором та прораховувати гру на кілька кроків уперед, планувати свої дії, бачити картинку ігрового поля повністю й добирати на око потрібні фігури.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ БАТЬКІВ З ФОРМУВАННЯ НАВИЧКИ ПРОСТОРОВОГО ОРІЄНТУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ГРИ «ТЕТРИС»

Розглянемо специфіку формування навички просторового орієнтування у дітей дошкільного віку на ігровому полі, що відповідає реалізації завдання з орієнтування у доквіллі, а саме у малому просторі, (аркуш, ігрове поле, стіл тощо), адже за цим показником у дітей були помічені труднощі під час констатувального етапу експерименту.

Як зазначають Ковалевська Н. та Пасічніченко А., гра активізує розумову діяльність людини, робить її гнучкішою, готовою до змін, допомагає адаптуватися до взаємодії з різними зовнішніми та внутрішніми явищами та подіями, що відбуваються у суспільстві [11, с. 110-114]. Саме тому, на думку авторів, ігрові технології все частіше знаходять своє місце у сучасній практиці організації освітнього процесу. Увагу привертає пояснення Ковалевської Н. та Пасічніченко А. того, що такі технології мають певний розвивальний потенціал, який робить освітній процес захопливим і привабливим для його суб'єктів. Таким чином було обрано гру, а саме настільно-друковану, як засіб формування навички просторового орієнтування у дітей старшого дошкільного віку.

Підготовка майбутніх педагогів обумовлює зміни, що відбуваються в системі вищої освіти, на думку Цюпак І., це стосується цілей, змісту, форм, методів і технологій, орієнтованих на розкриття потенційних можливостей майбутніх педагогів, формування таких професійно значущих якостей особистості, як ініціативність, відповідальність, самостійність і власна активність [30, с. 302].

Для реалізації мети було проаналізовано різновиди ігор «Тетріс» та обрано таку, де ігрове поле та фігури можна використовувати для відпрацювання навички просторового орієнтування у дітей старшого

дошкільного віку на ігровому полі, а саме дерев'яну іграшку сортер «Тетріс Розумний лис», запропоновану маркетплейсом України Prom.ua [8].

Гра являє собою дерев'яний планшет з розміченим ігровим полем 9x9 блоків, 24 дерев'яні різнокольорові блоки різної модифікації для заповнення поля.

Пропонуємо методичні рекомендації з формування навички просторового орієнтування у дітей старшого дошкільного віку на ігровому полі.

Робота складається з таких етапів:

1. Попередня робота (знайомство з грою).
2. Самостійні ігри дітей (звикання до гри та задоволення ігрової потреби).
3. Освітня робота з ігровим засобом (реалізація освітнього завдання):
 - інструкції надає вихователь;
 - інструкції надає дитини вихователю;
 - інструкції надає дитини дитині.
4. Участь батьків (використання гри удома):
 - самостійні ігри дітей;
 - спільні ігри з дорослим: дорослий-дитина, дитина-дорослий.

Розглянемо детально особливості роботи на кожному з визначених напрямків роботи з формування навички просторового орієнтування у дітей старшого дошкільного віку на ігровому полі засобом дерев'яної іграшки сортера «Тетріс Розумний лис».

Попередня робота (знайомство з грою). Робота розпочинається з ознайомлення дітей з площиною ігрового поля, пояснення мети та правил гри, показу блоків, їх називання: червоний, жовтий та помаранчевий маленькі квадрати; червоний та фіолетовий великі квадрати; синій, помаранчевий та зелений малі прямокутники; синій та зелений середні

прямокутники; червоний та жовтий великі прямокутники; фіолетова та зелена качечки; червоний, синій та помаранчевий гачечки; фіолетова та синій кутики; жовтий та фіолетовий зигзаги; синій та зелений трійники; червона та зелена коробочки (назви фігурам даються за асоціацією, тобто на що схоже). Обговорення варіантів викладання фігурок на полі.

Баранова В. та Цюпак І., вказують на те, що «знайомство дітей з новим матеріалом потрібно здійснювати на основі діяльнісного підходу, коли нове знання не дається в готовому вигляді, а досягається дітьми шляхом самостійного аналізу, порівняння, виявлення істотних ознак, а вихователь тільки підводить дітей до цих «відкриттів», організовує й направляє їх пошукові дії» [32, с. 706].

Повторення просторових напрямків поля та активізація їх у словнику дитини: лівий бік поля, нижній лівий кут, верхній лівий кут, верх поля, правий бік поля, правий верхній кут, правий нижній кут, низ поля, центр (середина) поля, вся поверхня поля.

Запитання для повторення:

- Це ігрове поле. Подивіться та скажіть якої воно форми? (квадратної) Що є у квадрата? (Сторони, кути.) Скільки сторін у квадрата? (чотири) А скільки кутів у квадрата? (чотири)

- У ігрового поля теж є кути й сторони (вихователь показує їх, або просить показати дитину). Вони мають свої назви: ця сторона вгорі, вона називається верхня, або верх поля. Як ви думаєте, як називається ця сторона? (низ, або нижня сторона поля). Чому? (бо вона знаходиться внизу)

- Ця сторона знаходиться праворуч (ближче до правої руки), вона називається права сторона поля. А як буде називатися ця сторона (вихователь показує ліву сторону)? (ліва сторона поля) Чому? (вона знаходиться ліворуч)

- Кути теж мають свої назви: цей кут знаходиться ліворуч вгорі (між лівою й верхньою сторонами), тому називається верхній лівий кут. Як ви

думаєте, як називається цей кут? (нижній лівий кут) Чому? (він знаходиться внизу ліворуч) Покажіть і назвіть усі сторони й кути ігрового поля.

Самостійні ігри дітей передбачають звикання до гри та задоволення ігрової потреби. Ця робота є важливою у роботі, адже дозволить дитині награтися, щоб не відволікатися при реалізації наступних напрямів. Діти можуть грати за правилами, викладати візерунки запропоновані альбомами (**додаток К**), будувати з блоків тощо. Гра має відтворювальний характер, так як на полі наявна розмітка місцезнаходження фігур, на яку діти можуть накладати та заповнювати поле. Коли ігровий потенціал гри реалізовано, можна переходити до використання ігрового засобу з освітньою метою.

На думку Денисенко О. та Цюпак І., незважаючи на всю важливість і значення гри в освітньому процесі, вона не самоціль, а засіб для розвитку інтересу до математики. Логіко-математична сторона змісту гри завжди повинна чітко висуватися на передній план, саме тоді вона буде виконувати свою роль у математичному розвитку дітей і вихованні інтересу їх до математики [34, с. 220].

Освітня робота з ігровим засобом передбачає реалізацію освітнього завдання, а саме організацію роботи з формування навички просторового орієнтування у дітей старшого дошкільного віку на ігровому полі. Робота проводиться поступово та реалізується під керівництвом вихователя у різних формах. Для освітньої роботи, щоб прибрати репродуктивну складову ігрове поле не повинно містити розмітки, що надає грі продуктивний характер та спонукає до самостійної роботи.

Інструкції надає вихователь: така робота передбачає спільну гру вихователя з дитиною, під час якої надається інструкція, яку дитина має відтворити. Інструкції можуть мати різні рівні складності:

1. Прості завдання, передбачають викладання по одній фігурі: поклади червоний маленькі квадрати у нижній лівий кут; фіолетовий великий квадрат у верх поля; жовтий великий прямокутник лівий бік поля; помаранчевий гачечок у правий бік поля; зелений середній прямокутник у правий верхній кут; фіолетовий зигзаг у центр (середину) поля; зелений малий прямокутник у низ поля; зелений трійник у верхній лівий кут; червону коробочку у правий нижній кут тощо.

2. Ускладнені завдання:

- інструкції передбачають заповнення кутів декількома фігурами: вибери дві фігури та виклади їх у правий нижній кут (нижній лівий кут, верхній лівий кут, правий верхній кут,) так, щоб заповнити його (якщо дитина відчуває труднощі у виконанні, вихователь демонструє, як це можна зробити);

- інструкції передбачають заповнення сторін декількома фігурами, щоб утворилася вдовж сторони суцільна лінія: вибери декілька фігур та виклади по лівій (верхній, нижній, правій) стороні поля, так, щоб заповнити її/ щоб утворилася суцільна лінія (якщо дитина відчуває труднощі у виконанні, вихователь демонструє, як це можна зробити);

- інструкції передбачають заповнення центру (середини) поля декількома фігурами, щоб утворилася заповнена фігура: вибери декілька фігур та виклади по центру (середини) поля, так, щоб заповнити її/ щоб утворилася суцільна фігура (якщо дитина відчуває труднощі у виконанні, вихователь демонструє, як це можна зробити).

3. Складне завдання, передбачає заповнення всієї поверхні поля.

Інструкції надає дитині вихователю. Пропонується дитині задати подібні завдання вихователю, таким чином робота спрямована на активізацію словника та виведення просторових понять у зовнішнє мовлення. Важливим у цій роботі, окрім надання інструкції дорослому, є перевірка виконуваної роботи. Тобто реалізація контрольних дій.

Інструкції надає дитини дитині. Коли діти засвоїли роботу на виконання інструкцій; загадування завдань та перевірку правильності їх виконання, можна запропонувати дітям роботу в парах. Під час такої роботи діти виконують завдання по черзі.

Участь батьків є не менш важливою у організації роботи з формування навички просторового орієнтування у дітей старшого дошкільного віку. Така робота передбачає використання гри «Тетріс» вдома. Форми роботи такі ж, як і при роботі вихователя у закладі дошкільної освіти: самостійні ігри дітей; спільні ігри з дорослим: дорослий-дитина, дитина-дорослий.

У результаті використання спеціальних мисленнєвих вправ, як зазначено Маринич Д. та Цюпак І., у дітей розвиваються здібності до аналізу, абстрагування, уміння додержуватися правил при виконанні дій, формується інтерес до вирішення пізнавальних завдань, до різноманітної інтелектуальної діяльності [35, с. 933-934].

Отже, основною умовою орієнтування в просторі є розуміння дитиною просторових понять, вміння використовувати їх та швидко реагувати при пересуванні в ньому. Нами досліджено засоби й методи формування навички просторового орієнтування у дітей старшого дошкільного віку, розроблено напрямки та схарактеризовано методичні рекомендації їх реалізації у закладі дошкільної освіти та вдома за участі батьків вихованців.

ВИСНОВКИ

Під час дослідження реалізовано мету, яка полягала у теоретичному обґрунтуванні та дослідженні специфіки використання гри «Тетріс» як засобу формування навички просторового орієнтування у дітей старшого дошкільного віку й зроблено відповідні висновки:

1. Аналіз проблеми формування навички просторового орієнтування у дітей дошкільного віку в педагогічній та методичній літературі надав змогу визначити та уточнити, що для більш ефективного формування просторового сприймання та уявлень у дітей, потрібно використовувати всі можливі та існуючі види діяльності (ігрова, розумова, художня, трудова та інші) та методи організації роботи (ігровий, моделювання, освітні ситуації, організація середовища) задля реалізації кінцевої мети навчання дітей, а саме вміння використовувати свої навички і уміння в повсякденному житті.

Просторове орієнтування має універсальне значення для всіх сторін діяльності людини, торкаються різних напрямів її взаємодії з дійсністю та навколишнім довкіллям, а відтак, являє собою найважливішу властивість людської психіки. Вміння дитини дошкільного віку уявляти, прогнозувати, що станеться в найближчому майбутньому в просторі, формує у неї основи аналізу, синтезу, логіки і мислення, як складових орієнтування у просторі.

2. Визначено рівень сформованості просторового орієнтування дітей старшого дошкільного віку: 12,67% дітей мають високий рівень сформованості навички просторового орієнтування, 60,67% - середній рівень, 26,67% - початковий рівень. У групі 2 високий рівень сформованості навички просторового орієнтування складає 12%, середній рівень – 54,67%, початковий рівень – 33,34%.

3. Проаналізувавши інтернет середовище на наявність інформації про гру «Тетріс» (Tetris) було з'ясовано, що існує декілька типів гри: 1. Класична електронна гра. 2. Настільно-друкована гра: - дерев'яна;

-

пластикова; - картонна. 3. Мобільний додаток: - Tetris; - Wood Block. 4. Комп'ютерні онлайн ігри «Тетріс».

Завдання у іграх «Тетріс» різних видів спрямовані на розвиток зорової пам'яті, просторового орієнтування й логічного мислення, пошук стратегії заповнення пустого простору. Виконання дитиною завдань сприятиме розвитку дрібної моторики, уваги, вмінню охоплювати ігрове поле зором та прораховувати гру на кілька кроків уперед, планувати свої дії, бачити картинку ігрового поля повністю й добирати на око потрібні фігури.

4. Сформульовано рекомендації з формування навички просторового орієнтування у дітей старшого дошкільного віку засобом гри «Тетріс» й з'ясовано, що основною умовою орієнтування в просторі є розуміння дитиною просторових понять, вміння використовувати їх та швидко реагувати при пересуванні в ньому. Нами досліджено засоби й методи формування навички просторового орієнтування у дітей старшого дошкільного віку, розроблено напрямки та схарактеризовано методичні рекомендації їх реалізації у закладі дошкільної освіти та вдома за участі батьків вихованців. Робота складається з таких етапів: 1. Попередня робота (знайомство з грою). 2. Самостійні ігри дітей (звикання до гри та задоволення ігрової потреби). 3. Освітня робота з ігровим засобом (реалізація освітнього завдання): - інструкції надає вихователь; - інструкції надає дитини вихователю; - інструкції надає дитини дитині. 4. Участь батьків (використання гри удома): - самостійні ігри дітей; - спільні ігри з дорослим: дорослий-дитина, дитина-дорослий.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голота Н. М. Довкілля як засіб пізнання дитиною дошкільного віку простору та часу. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова: Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання (29). с. 45-51. URI: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24668>.
2. Голота Н. М. Особливості пізнання простору й часу в дошкільному віці як передумова успішного навчання дитини у школі / Н. М. Голота // Освітній простір України. - 2016. - № 8. - С. 151-158. URI: <http://hdl.handle.net/123456789/908>
3. Гра головоломка Ranok Creative Tetris (6321У/10155014У). Інтернет крамниця Elmir URL: https://elmir.ua/ua/board_games/igra_golovolomka_ranok_creative_tetris_6321at_10155014at.html
4. Гра магнітна "Тетрис-батл". Компанія ПП Камертон (Харків), виробник та імпортер іграшок. Розвиваючі ігри ТМ «Умняшка». URL: <https://www.umniashka.ua/igra-magnitnaya-tetris-battl>
5. Гра Тетрис. Інтернет-магазин MENTAL. URL: <https://mental.org.ua/ua/p746754013-gra-tetris.html>
6. Грицишина Т. Формування у старших дошкільників вмінь орієнтуватися на місцевості у процесі ознайомлення з рідним краєм. СЕРІЯ «ПЕДАГОГІКА». С.58-64. URI: <https://lib.iitta.gov.ua/714795/1/11.pdf>.
7. Дерев'яна гра «3D пазли тетрис». ЕдваО - креативні іграшки. URL: https://edvao-toys.com.ua/p1418851784-tetris-derevyannaya-igra.html?source=merchant_center&gclid=CjwKCAjw8JKbBhBYEiwAs3sxN6KW0UMpCZCmc3BwKvL6bwHgRbsyaqEvrLS7_iQ6VwCro-JhLY3EAhoCkzAQAvD_BwE.
8. Дерев'яна іграшка сортер «Тетрис Розумний лис». Маркетплейс України Prom.ua. <https://prom.ua/ua/p1149439232-derevyannaya-igrushka-sorter.html>

9. Електронна гра Країна Іграшок Тетрис (KI-9999). Інтернет крамниця Hotline. URL: <https://hotline.ua/ua/deti-detskie-kompyuterypoint-elektronnye-igry/krana-grashok-tetris-ki-9999/>

10. Зіборов О.С., Кордонець В.В. Проблема дослідження мовленнєвої системи у взаємозв'язку з розвитком просторових уявлень дітей в онтогенезі. Перспективні питання психології. Словянськ: Вид-во Б.І.Маторіна, 2016. Вип. 1. С. 62-66. URL: http://www.ddpu.edu.ua/images/naukvid/zbirka_psih.pdf#page=63

11. Ковалевська Н. В., Пасічніченко А. В. Ігрові технології у просторі ЗДО. С. 110-114. URL <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18746/1/20.pdf>.

12. Коваленко О. В., Березна Ю.В. Дидактичні ігри та вправи як методи формування просторових уявлень у дітей дошкільного віку Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (40(2)). с. 172-177. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/37558>.

13. Кондратенко С.В. Організація розвивального середовища для формування просторових уявлень та навичок просторового орієнтування у дітей з глибокими порушеннями зору. С. 116-126. URI: https://lib.iitta.gov.ua/4694/1/6_%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf.

14. Кондратенко С.В. Формування навичок просторового орієнтування у незрячих дітей дошкільного віку. Методичні рекомендації. Київ: Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2014. 61 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/705143/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>

15. Кривошея Т.М., Власюк А.В., Жучкова А.О. Освітні ситуації як засоби формування у дітей старшого дошкільного віку уміння

орієнтуватися у просторі. The 7th International scientific and practical conference "Science, innovations and education: problems and prospects" (February 9-11, 2022) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2022. p. 406-411. URL:https://www.researchgate.net/profile/Lyudmyla-Antypenko/publication/358781986_Price_of_pulse_oximeters_bought_by_the_students_of_Pharmacy_Faculty/links/621500daba15e05e2ea06ecb/Price-of-pulse-oximeters-bought-by-the-students-of-Pharmacy-Faculty.pdf#page=406.

16. Міськова Н.М., Баланович Т.В. Формування просторових уявлень дітей дошкільного віку на заняттях математики в сучасних умовах. The XI International Science Conference «Modern aspects of science and practice», November 30 – December 03, 2021, Melbourne, Australia. P. 384-387. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2021/11/MODERN-ASPECTS-OF-SCIENCE-AND-PRACTICE.pdf#page=385>.

17. Мобільний додаток «Tetris». Tetris Holding. URL: <https://apps.apple.com/ua/app/tetris/id1491074310?l>.

18. Настільна гра «Тетріс-хто швидше». Інтернет торговий майданчик Bigl.ua. URL: https://bigl.ua/ua/p1603291398-nastolnaya-igra-tetris#company_opinions.

19. Настільна гра Smart Games Angry Birds Tetris (SG AB 470 UKR). Інтернет крамниця Brain. URL: https://brain.com.ua/ukr/Nastilna_gra_Smart_Games_Angry_Birds_Tetris_SG_AB_470_UKR-p165990.html.

20. Офіційний мобільний додаток «Tetris». Google Play. URL: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.n3twork.tetris&hl=uk&gl=US>.

21. Офіційний мобільний додаток «Wood Block 99 - Sudoku Puzzle. Tetris». Google Play. URL: <https://play.google.com/store/apps/details?id=blockpuzzle.wood.sudoku.puzzlegames&hl=uk&gl=US>.

22. Палій А.А. Методи діагностики психічного розвитку дітей. Івано-Франківськ, 2013. 430 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/862.pdf>.

23. Розвиваюча гра «Tetris IQ battle 3in1». Інтернет крамниця Kids Surpris. URL: <https://kidsurprise.com.ua/razvivayushaya-igra-tetris-iq-battle-3in1>.
24. Сахно А.М., Степанова Н.М. Формування просторових уявлень у дітей дошкільного віку. Черкаси, 2019. 87 с. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/4096/1/sahno.pdf>.
25. Система роботи по формуванню просторового орієнтування у дітей. Департамент освіти та науки Івано-Франківської міської ради. URL: <http://osvita-mvk.if.ua/>
26. Сторожева В.В., Ковалевська Н.В. Формування у дошкільників просторових уявлень. С. 162-167. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9675/1/26.pdf>.
27. Тітаренко С.А. Формування просторової орієнтації у старших дошкільників засобом рухливої гри. «Спорт та сучасне суспільство» : Матеріали XIII Міжнародної студентської конференції. Київ: Національний університет фізичного виховання і спорту України, 2020. Частина I. С. 153-157. URL: https://unisport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/materialy_konferentsiyi_sport_ta_suchasne_suspilstvo_-_kyyiv_03.04.2020.pdf#page=157
28. Цюпак І.М. Класифікація педагогічних досліджень в галузі історії дошкільної педагогіки / Classification of pedagogical research in the field of preschool pedagogy history. Children & Schools, Issue 4 (2), (October), Volume 39. Oxford University Press, 2017. S. 1180-1185. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/7625/38_Цюпак_І.М..pdf?sequence=1
29. Цюпак І.М. Конструювання як складова дитячого дизайну. Базова програма «Я у світі»: методичні рекомендації для вихователів ДНЗ. Х.: Вид. група «Основа», 2010. С. 252-258. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/3193/1_Цюпак%20І.М..pdf?sequence=1.

30. Цюпак І.М. Тьюторський підхід в сучасній дошкільній освіті. Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації : Матеріали ІІ Всеукр. наук.-практ. конф., (м.Кривий Ріг, Криворізький держ.пед.ун.-т, 17-18 жовтня 2019 р.) / За заг.ред.Ковшар О.В., Суятинової К.Є. Кривий Ріг : КДПУ, 2019. С. 302-306. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/10224/10_Цюпак%20І.М.pdf?sequence=1.
31. Цюпак І.М. Феномен «трансформація освіти» в наукових дослідженнях. Наукова скарбниця освіти Донеччини: науково-методичний журнал. №1. Слов'янськ: видавництво «Витоки», 2017. С. 9-13. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/3760/37_Цюпак%20І.М..pdf?sequence=1.
32. Цюпак І.М., Баранова В.А. Обґрунтування специфіки формування математичних знань у дітей дошкільного віку засобом експериментування. Fundamental and applied research in the modern world: Proceedings of X International Scientific and Practical Conference, Boston, USA, 12-14 May 2021. Boston: BoScience Publisher, S. 702-708. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/15604/10.%2071_Цюпак.pdf?sequence=1.
33. Цюпак І.М., Веселовська О.М. Обґрунтування специфіки використання ретроінноваційних технології формування логіко-математичної компетентності у дітей дошкільного віку. World science: problems, prospects and innovations: Proceedings of VII International Scientific and Practical Conference, Rome, Italy, 23- 25 May 2021. Rome: Potere della ragione Editore, S. 235-241. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/15605/11.%2072_Цюпак.pdf?sequence=1.
34. Цюпак І.М., Денисенко О.А. Форми та засоби логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку. Modern science: problems and innovations: The 9 th International scientific and practical conference,

Stockholm, Sweden, 15-17 November 2020. Stockholm: SSPG Publish, 2020. S. 216-222. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/15600/7.%2068_Цюпак.pdf?sequence=1.

35. Цюпак І.М., Маринич Д.Ю. Математичні ігри як засіб розвитку логічного мислення дошкільників. Dynamics of the development of world science: The 8 th International scientific and practical conference, Vancouver, Canada, 15-17 April 2020. Vancouver: Perfect Publishing, 2020. 999 p. S. 930-934. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/15597/4.%2065_Цюпак.pdf?sequence=1.

36. Чопик Л.І. Формування навичок просторового орієнтування в старших дошкільників зі зниженим зором : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03 / Л. І. Чопик ; наук. кер. Ю. О. Войтюк ; М-во освітфи і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2016. 17 с. URL: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14516/Chopyk.pdf;jsessionid=C0432F437D1AC70F2F6112C1DEFA9AAA?sequence=1>

37. Шевцова Т.С., Цюпак І.М. Обґрунтування специфіки формування навички просторового орієнтування у дітей дошкільного віку засобом гри «Тетріс». The 3rd International scientific and practical conference "Progressive research in the modern world" (December 1-3, 2022) BoScience Publisher, Boston, USA. 2022. С. 400-406. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/12/PROGRESSIVE-RESEARCH-IN-THE-MODERN-WORLD-1-3.12.22.pdf>.

38. Щербакова К.Й. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників. Тернопіль, 1996. 219 с. URL: https://d-learn.pnu.edu.ua/data/users/56/import/sherbakova_k_i_metodika_formuvannya_elementarnih_matematichn.pdf.

ДОДАТКИ

Додаток А

Змістові блоки навчання просторового орієнтування дітей дошкільного віку (за Міськовою Н., Баланович Т.)

Навчання просторового орієнтування відбувається за такими змістовими блоками:

1. Розвиток готовності збережених аналізаторів до навчання просторового орієнтування. Робота з розвитку аналізаторів дає змогу підготувати дитину до сприймання оточуючого та формування уявлень про предмети. Розвиває впізнавання і локалізацію звуків оточуючого простору, вміння розпізнавати різні запахи, розрізняти поверхні матеріалів предметів.

2. Орієнтування на своєму тілі, на близьких людях та в мікропросторі. Формує уявлення дитини про власне тіло. Розвиває у дитини вміння орієнтуватися за схемою свого тіла – „на собі” та „від себе”, правильно вживати слова „справа”, „зліва”, „спереду-вперед”, „позаду-назад”, „налівозліва”, „направо-справа”, „вгорі-вниз”, „навпроти”. Формує навички орієнтування в мікропросторі (індивідуальний фланелеграф, брайлівський прилад, аркуш паперу, стіл тощо.).

3. Формування уявлень про предмети, що наповнюють замкнений простір. Розширюють уявлень про предмети та об'єкти найближчого оточення, дають змогу збагачувати уявлення дитини про освоєваний простір. Формують навички обстеження цих предметів та їх використання під час просторового орієнтування.

4. Навчання орієнтування в замкненому і вільному просторі. Розширює уявлення про предмети, що наповнюють знайомий замкнений простір. Розвиває у дитини вміння знаходити за різними ознаками предмети побуту й найближчого оточення, їх положення в просторі. Формує навички уявлень про маршрут пересування за рельєфними картами-схемами, мітками, які дозволяють контролювати своє місцезнаходження і правильність напрямку руху. Розширює уявлення у дітей про часові поняття: день-ніч (ранок-день, вечір-ніч), частини доби, дні тижня, місяці, пори року.

5. Розвиток загальної моторики, формування правильної пози та жестів для обстеження та орієнтування. Сприяє укріпленню м'язового апарату дитини, розвиває фізичні навички. Розвиває та закріплює вміння

ходити і бігати, тримати правильну поставу, дотримуватись правильної пози та жестів під час пересування.

б. Спільне орієнтування (дорослими та однолітками). Формує навички засвоєння правил поведінки культури й спілкування зі зрячими однолітками і дорослими, під час ходьби в парі з дорослим і однолітком, у громадських місцях (транспорті, парку, пошти, театрі, лікарні тощо). Засвоєння навичок сумісного пересування дитини з тростиною за допомогою дорослого провідника. Розвиває вміння моделювати життєві ситуації в іграх: „Сім'я“, „Магазин“, „Перукарня“, „Лікарня“, „Регулювальник“, „Театр“, „Аптека“, „Школа“, „Бібліотека“ тощо.

Зміст навчального матеріалу подано за концентричним принципом, що дозволяє поступово збільшувати обсяг засвоєних знань та навичок. Розвиток навичок орієнтування в просторі відбувається протягом усього дошкільного віку. Вже в ранньому дитинстві відбувається опанування вмінням враховувати просторове розташування предметів у власній діяльності. Однак дитина ще не відокремлює напрямів простору й просторових відношень між предметами від самих предметів. Формування уявлень про предмети та їхні властивості відбувається раніше, ніж уявлень про простір, і слугує їхньою основою. Пізнання навколишнього світу складний процес, і починається він з безпосереднього або опосередкованого почуттєвого пізнання. Тут дуже важливим є досвід пізнання дитиною просторових відносин в предметному оточенні. Адже основною умовою орієнтування в просторі є активне пересування в ньому.

Початковий етап орієнтування у просторі дітей дошкільного віку (за Міськовою Н., Баланович Т.)

В обмеженому або малому просторі включає:

- орієнтування на власному тілі (знання частин власного тіла, знання про просторове розташування частин тіла, позначення розташування частин свого тіла відповідними просторовими термінами, порівняння реальних просторових відносин з їхніми відображеннями в дзеркалі);
- на площині (розташовувати предмети на поверхні стола ліворуч праворуч й у названих напрямках, визначати й словесно позначати просторове розташування іграшок і предметів);
- на аркуші паперу (права й ліва, верхня й нижня сторони аркуша, середина).

Початкове орієнтування у великому просторі – це знайомство з розташуванням об'єктів найближчого оточення дитини в приміщенні будинку й довкола нього (орієнтування у квартирі, у приміщенні навчального закладу, на стола включає: один визначення вулиці, використання термінів праворуч, ліворуч, угорі, унизу, спереду, позаду, далеко, близько).

Система роботи з розвитку в дітей дошкільного віку просторових орієнтувань (за Щербаковою К.)

Система роботи по розвитку у дошкільників просторових орієнтувань:

- орієнтування «на собі»;
- засвоєння «схеми власного тіла»;
- орієнтування «на зовнішніх об'єкта»;
- виділення різних сторін предметів: передньої, тильної, верхньої, нижньої, бічних;
- освоєння і застосування словесної системи відліку за основними просторовими напрямками: вперед – назад, вверху – вниз, направо – наліво;
- визначення розташування предметів в просторі «від себе», коли вихідна точка відліку фіксується на самому суб'єкті;
- визначення власного положення в просторі («точки стояння») відносно різних об'єктів, точка відліку при цьому локалізується на іншій людині чи на будь-якому предметі;
- визначення просторового розміщення предметів відносно одного;
- просторового розташування об'єктів при орієнтуванні на площині, тобто в двомірному просторі;
- визначення їх розміщення відносно один одного по відношенню до площини на якій вони розміщуються.

Додаток Д

Характеристика етапів розвитку орієнтування у просторі дітей

I етап - дітей вчать практичної орієнтування «на себе»:

-вчать розрізняти і правильно називати частини свого тіла, частини тіл інших дітей, ляльок; співвідносити зі своїм тілом;

-створюють уявлення про просторове розташування частин тіла: голова вгорі, а ноги внизу; одна рука права, а інша ліва; груди спереду, а спина ззаду, і т.д.;

-вчать орієнтуватися у груповій кімнаті (дати уявлення про розташування іграшок, лялькових меблів в ігровому куточку; вчити знаходити своє місце за столом); в спальні (знаходити своє ліжко); в роздягальні (знаходити свою шафу для одягу); в туалетній кімнаті (знаходити свою шафу з рушником і туалетним приладдям);

-розвивають здібності дітей розрізняти просторові ознаки навколишніх предметів за допомогою зору;

-вчать орієнтуватися в навколишньому просторі із залученням дотику, слуху, нюху (звертати увагу дітей на навколишні звуки, запахи, зміни покриття підлоги у приміщеннях, на різну поверхню іграшок, предметів).

II етап - точка відліку - власне тіло, орієнтування в просторі «від себе»:

-створюють уявлення про верхню і нижню, передню і задню, праву і ліву сторони тіла (наприклад: все, що знаходиться на тілі з боку, де права рука - праве око, права рука, праве вухо і т.д.; де ліва рука - ...);

-вчать позначати розташування частин свого тіла відповідними просторовими термінами: права, ліва, вгорі, внизу, спереду, ззаду і т.д.;

-навчають показувати напрямки найближчого простору з точкою відліку «від себе»: направо - наліво, вгору - вниз, вперед - назад, пересуватися у названому напрямку (направо і наліво, вперед і назад); позначати у промові напрямок свого руху: «Я йду направо», «Я йду наліво» і т.д.;

-вчать знаходити і розташовувати іграшки і предмети в найближчому просторі навколо себе (справа, зліва, вгорі - внизу, спереду - ззаду);

-вчать позначати розташування іграшок та оточуючих предметів в найближчому просторі з точкою відліку «від себе» відповідними просторовими термінами: праворуч (направо), ліворуч (наліво), вгорі (вгору), внизу (вниз), попереду (вперед), ззаду (назад);

-знайомлять дітей з поняттями: далеко, близько;

-вчать знаходити і розташовувати іграшки в груповій кімнаті за словесним інструкціям педагога (наприклад: «Візьми піраміду з шафи», «Посади ляльку на диван», «Постав машинку на верхню полицю» тощо);

-навчають початковим навичкам мікроорієнтування на поверхні аркуша паперу: визначати, показувати праву і ліву верхню і нижню сторони аркуша, брати предмети правою рукою і розташовувати їх на аркуші праворуч і ліворуч, угорі, внизу, посередині;

-формують уявлення про найпростіше схематичне, умовне зображення іграшок і предметів (використовуючи для цього чіткі контурні зображення).

III етап - дітей вчать:

-позначати словесно розташування предметів у найближчому просторі з точкою відліку від себе (наприклад: «Двері ззаду (позаду) мене», «Іра стоїть позаду (ззаду) мене», «Саша стоїть попереду мене (переді мною)», «Шафа зліва від мене», «Стіл праворуч від мене» тощо);

-знаходити і розташовувати іграшки і предмети у названих напрямках навколишнього простору;

-визначати сторони предметів, що наповнюють простір (наприклад, у шафи боки - передня і задня, верхня і нижня, права і ліва);

-пересуватися в названому напрямку; зберігати напрям руху; позначати напрями руху відповідними просторовими термінами (праворуч, ліворуч, вперед, назад);

-орієнтуватися в процесі - пересування в просторі по колірних, світлових, звукових орієнтирах;

-знаходити дорогу в те чи інше приміщення, до виходу на ділянку дитячого садка тощо;

-орієнтуватися на ділянці; визначати і словесно позначати просторове розташування устаткування (веранда праворуч від мене, гойдалка попереду, гірка зліва від мене і т.д.);

-визначати і словесно позначати просторове розташування іграшок і предметів у мікропросторі (у шафі, кімнаті);

-знайомлять з найпростішою схемою простору (лялькова кімната);

-співвідносити розташування предметів у реальному просторі за схемою;

-розташовувати предмети в реальному просторі за схемою; словесно позначати розташування предметів у реальному просторі відповідними термінами: праворуч, ліворуч, попереду, посередині, ззаду, вгорі, внизу;

-модельовати найпростіші просторові відносини з кубиків, будівельного матеріалу.

IV етап - орієнтування по схемі. Дітей вчать:

-визначати напрямок розташування предметів, що знаходяться на значній відстані від них (в 2, 3, 4-х, 5-ти метрах);

-позначати словесно просторове розташування предметів відносно один одного в навколишньому середовищі (стіл стоїть біля вікна, картина висить на стіні, іграшка стоїть в шафі на верхній полиці тощо);

-розуміти й активно використовувати в мовленні позначення напрямку руху (вгору, вниз, вперед, назад, наліво, направо, поруч, між, навпаки, за, перед, в, на, до... та ін);

-знайомлять зі схемою шляху пересування в приміщеннях дитячого садка;

-складати найпростіші схеми шляху в напрямках з групи в роздягальню, до кабінету лікаря, до музичної зали і т.д.;

-пересуватися в просторі, орієнтуючись за схемою шляху; словесно позначати напрями, накреслені на схемі шляху;

-складати найпростіші схеми простору (розміщення іграшок на поверхні столу, в шафі, в ляльковому куточку), розташовувати і знаходити предмети в реальному просторі, орієнтуючись за схемою;

-розвивати навички мікроорієнтування на поверхні аркуша паперу, фланелеграфа, столу, дошки;

-послідовно виділяти, словесно позначати і відтворювати взаємне розташування іграшок, геометричних фігур, предметів у мікропросторі по відношенню один до одного;

V етап -самостійне складання схем простору. Дітей вчать:

-подумки уявляти себе на місці, яке займає в просторі той чи інший предмет;

-порівнювати розташування предметів у реальному просторі з їх відображенням у дзеркалі;

-визначати просторові відносини між собою і навколишніми предметами після повороту на 90° і 180° ;

-активно використовувати просторові терміни і позначати просторові відношення прийменниками і прислівниками (в, на, під, над, перед, за, поруч, близько один за одним, між, навпаки, посередині);

-самостійно у просторі розташовувати предмети у названих напрямках, змінювати розташування предметів, визначати різницю у розташуванні предметів; словесно позначати розташування предметів;

- самостійно орієнтуватися на території дитячого садка; вчити, як пройти до ділянки своєї групи, сусідніх груп, спортивного майданчика, до воріт дитячого садку, навколо дитячого садка; словесно описувати свій шлях;

- орієнтуватися на найближчій до дитячого саду вулиці, складати схеми шляху пересування на території та навколо дитячого садка;

- виділяти в навколишньому просторі предмети, які є орієнтирами; визначати просторові відношення між ними, напрямок пересування від одного предмета до іншого, відзначати на схемі місця розташування предметів у реальному просторі; словесно позначати розташування предметів у реальному просторі;

- читати схеми шляху і навколишнього простору, моделювати реальні просторові відносини по словесній інструкції та за запропонованою схемою простору (лялькова, групова, спальна кімнати, кабінет лікаря, кухня, пральня тощо).

Як показують наукові дані про розвиток просторових уявлень у здорових дітей дошкільного віку, в основі їх формування лежить безпосередній практичний досвід. Від того, наскільки точно дитина сприймає навколишній світ, як вона у ньому діє, залежить точність і адекватність її уявлень про цей світ.

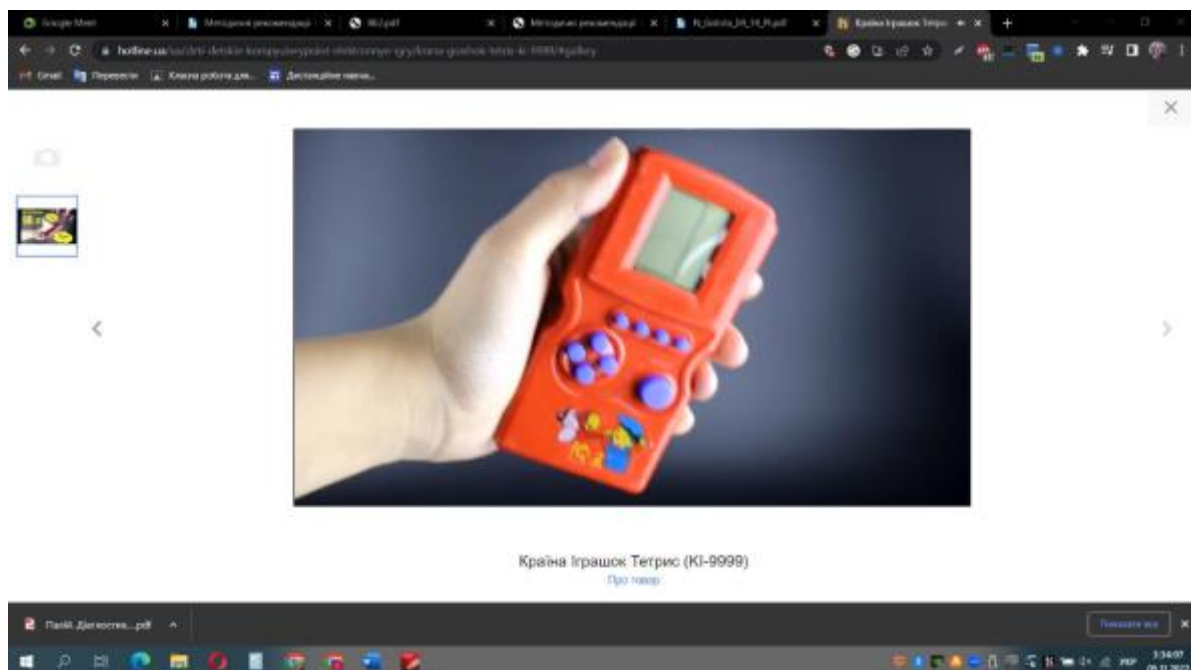
**Змістовний аспект формування просторових уявлень у дітей
старшого дошкільного віку**

Назва програми	Змістові аспекти
«Дитина в дошкільні роки»	<p>Вільно орієнтуватися за планом групової кімнати, в приміщенні дитячого садка; використовувати план для вирішення задач на орієнтування в конкретних умовах.</p> <p>Орієнтуватися у тримірному просторі («від себе», «від предмета») за основними просторовими</p>
«Світ дитинства»	<p>Орієнтуватися у просторі у процесі його безпосереднього сприймання та словесного позначення просторових категорій (місце розташування, віддаленість); визначати своє місце перебування відносно об'єктів, що оточують; орієнтувати у тримірному просторі за основними просторовими напрямками, у двомірному просторі, статиці та динаміці.</p> <p>Формувати навички вільно орієнтуватися за планом групової кімнати, у приміщенні ДНЗ; використовувати план для розв'язування задач на орієнтування у конкретних умовах.</p>
«Українське дошкільля»	<p>Закріплювати і поглиблювати просторові уявлення (ліворуч, праворуч, угорі, внизу, попереду, позаду, далеко, близько). Рухатися у визначеному напрямку, з'ясовувати місце перебування за заданою умовою; називати розміщення одного предмета відносно іншого.</p> <p>Визначати своє положення серед довколишніх предметів; уживати вирази, що визначають віддаленість предметів від себе.</p> <p>Ознайомлювати зі схемами просторового розміщення.</p>

«Соняшник»	<p>Закріплення просторових понять (праворуч – ліворуч, уперед – назад, угору – вниз) та просторових відношень (над, під, на, за, поруч, високо, низько). Навчання диференціювати поняття «далеко», «близько», «поруч».</p> <p>Розвиток уміння визначати розташування предметів відносно себе та інших предметів. Усвідомлення та закріплення поняття про те, що у кожної людини є права і ліва рука, навчання дітей визначати праву і ліву руку</p>
«Дитина»	<p>Визначати просторове розміщення на площині (на столі, в зошиті), проміжні напрямки (верхній правий кут, нижній лівий тощо).</p> <p>Вправляти у використанні в мові термінів, що означають різні напрямки і просторові відношення між предметами.</p> <p>Орієнтуватися за схемами, планами та розуміти їх як моделі просторового розміщення, визначати місце розташування предметів на таблиці прямокутної форми із зображенням двох-трьох рядків і стовпчиків за двома координатами – назвою рядка і стовпчика, а також розташування одного предмета відносно іншого</p>

Характеристики різновидів гри «Тетріс»

Електронна гра Країна Іграшок Тетрис (КІ-9999)

Бренд: Країна Іграшок

Тип: Електронна гра

Вік: від 5 років

Розмір, см: немає даних

Елементи живлення: батареї (в комплект не входять)

Гра магнітна "Тетріс-батл"

Склад: магнітне поле 20x20см,

2 комплекти фігур по 20шт.

Коробка 23x12,5x2,5см.

Від 5 років.

Гра Тетрис

Модель: Дерев'яна головоломка

Матеріал: Дерево, 40 деталей

Рекомендований вік: 3 +

Розмір: довжина: 27 см Ширина: 18 см Висота: 1 см

Настільна Гра "Тетріс-хто швидше!"

Виробник: A-Toys

Країна виробник: Китай

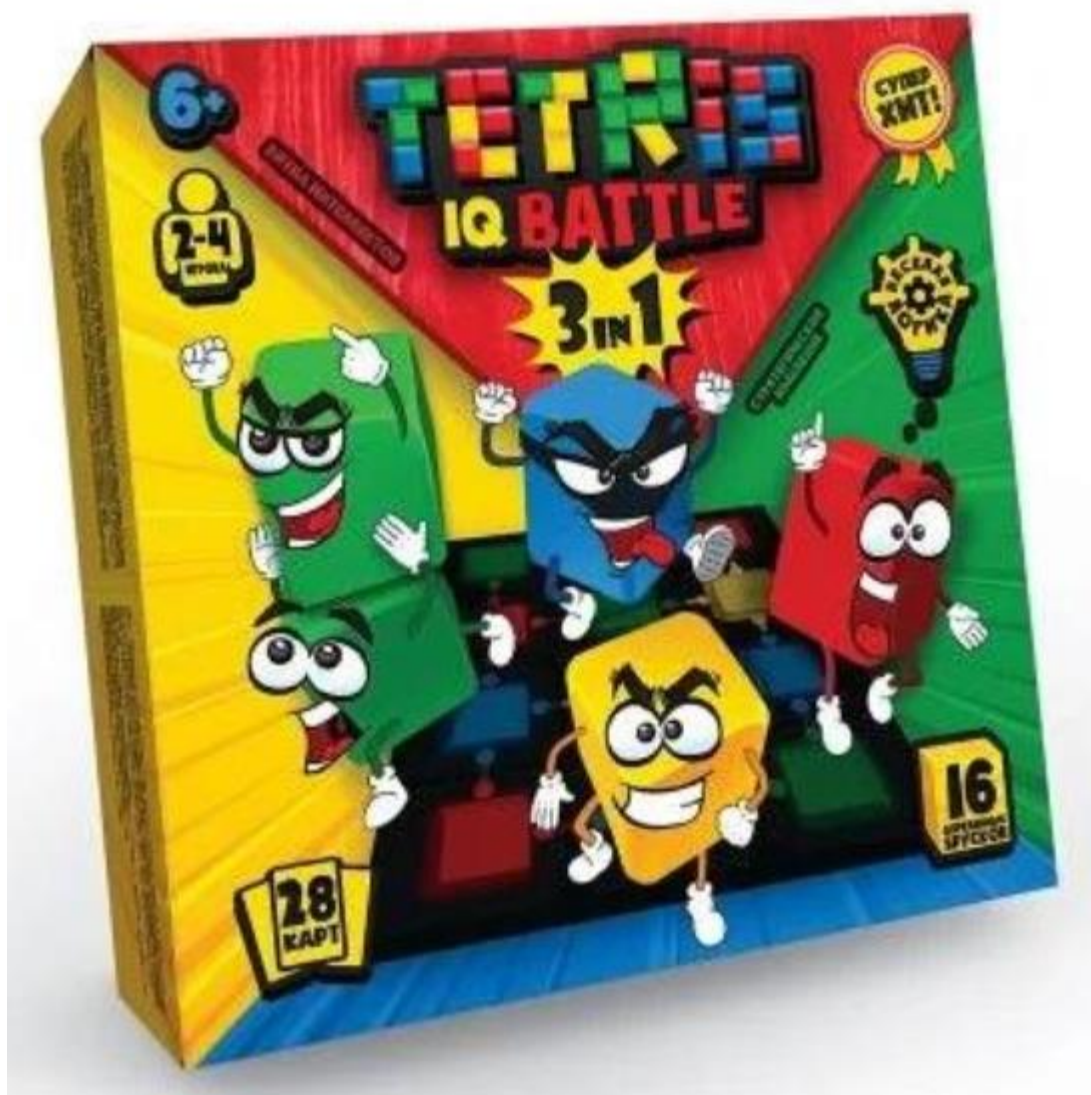
Бренд: A-Toys

Розмір пакування: 25*22,5*6см

Рекомендований вік: 6+

Пакування: Коробка

Розвиваюча гра "Tetris IQ battle 3in1"

Вага: 350 г

Габарити: 25 x 25 x 4 см

Колір :Різнобарв'я

Комплектація :Бруски, карти, правила гри, поле, кубики,

Країна-виробник товару: Україна

Матеріал :Комбінований

Упаковка :Коробка

Гра головоломка Ranok Creative Tetris (6321Y/10155014Y)

Тип: логічна

Складність: 3 (середньої складності)

Вік: від 4 років

Мова: український

Мін. к-ть гравців: 1

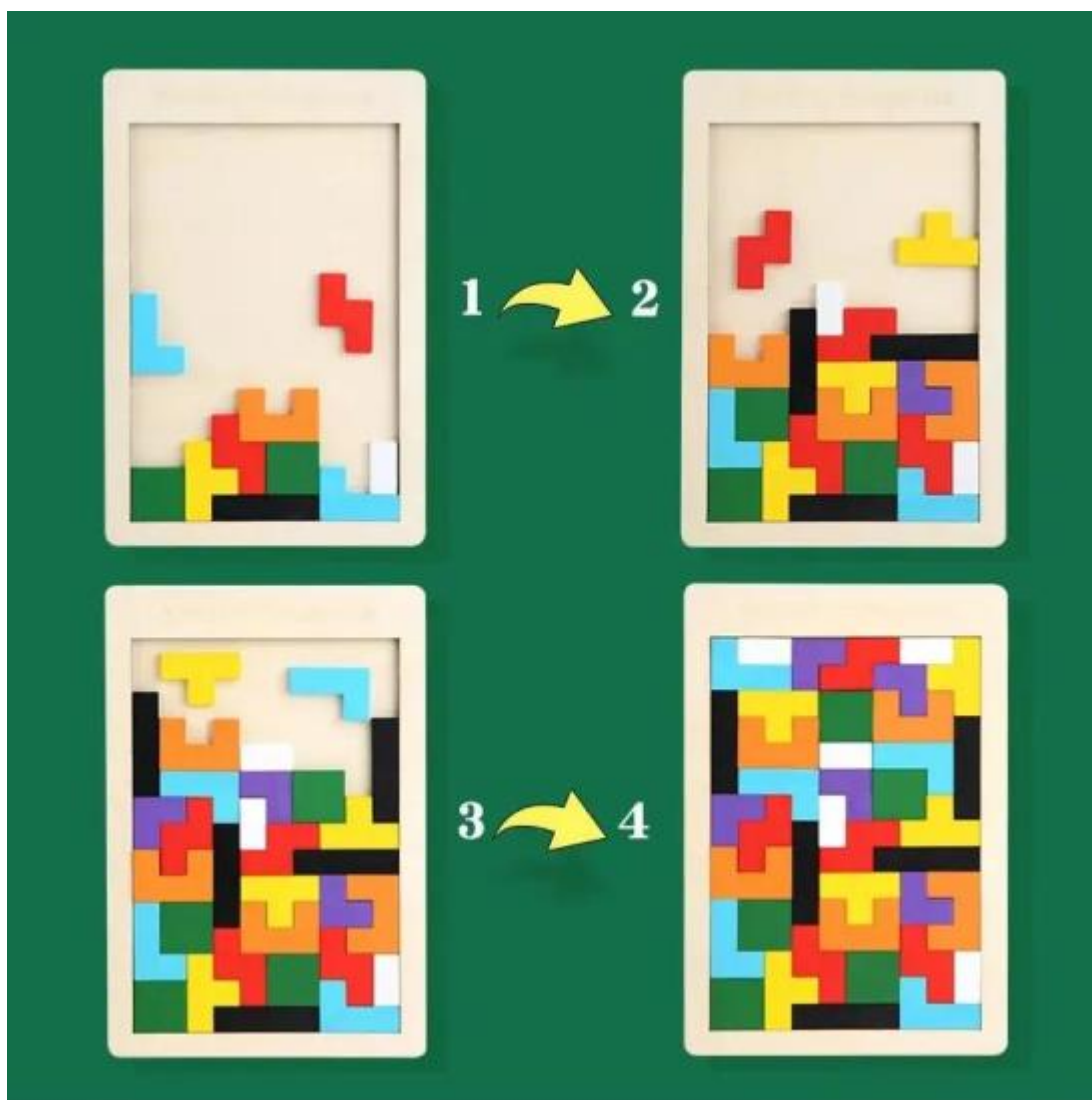
Макс. к-ть гравців: 2

Час гри: 15-30 хв.

Комплектація: 16 карток із завданнями, 12 фігур з Ізолон, правила гри

Розмір коробки: 243x234x50 мм

Тетріс, дерев'яна гра 3D пазли

Дерев'яний тетріс – 3D пазли.

Розмір гри 27*18*0,6 см.

Країна виробник: Україна

Вік: від 5 років

Матеріал: Дерево

Тип: Головоломка

Tetris

Провайдер: Playstudios, Inc.

Розмір: 620,1 МБ

Категорія: гра

Сумісність: **iPhone** Требується iOS 11.0 или новее.

iPad Требується iPadOS 11.0 или новее.

iPod touch Требується iOS 11.0 или новее.

Мова: англійська, іспанська, італійська, німецька, португальська, французька, шведська

Вік: 4+

Copyright: © 2022 PLAYSTUDIOS

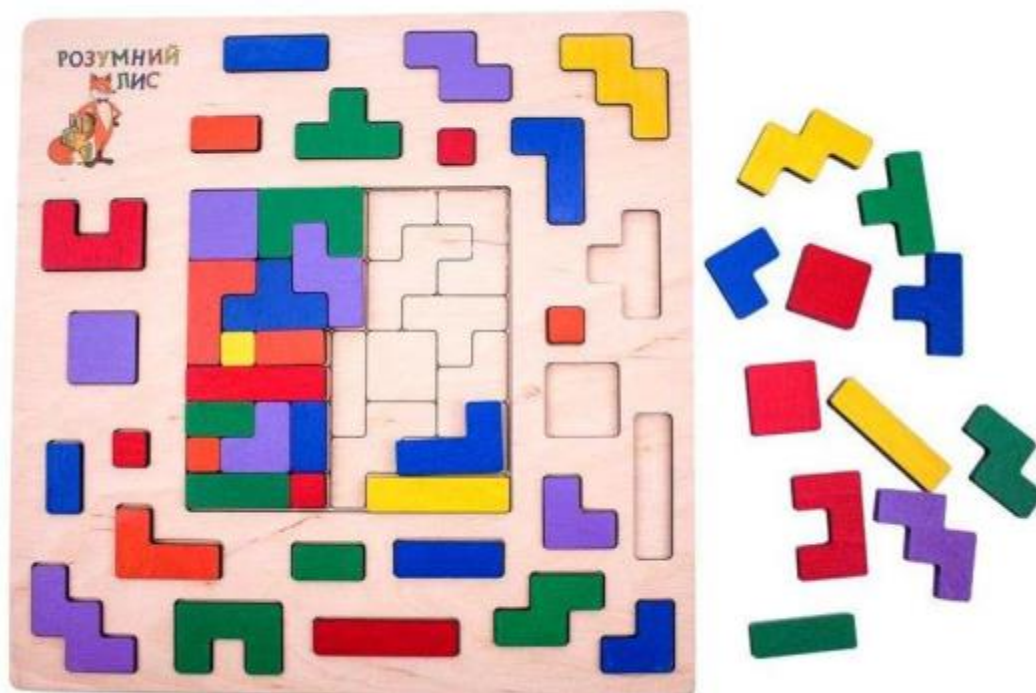
Tetris

Wood Block 99 - Sudoku Puzzle

Дерев'яна іграшка сортер «Тетріс Розумний лис»

Основні характеристики: Дерев'яна іграшка сортер Тетріс Розумний лис (90138)

Виробник: Розумний Лис

Країна виробник: Україна

Вік: Від 18 міс

Тип: Сортер

Матеріал: Дерево

Кількість складових елементів: 18 шт.

Стать: Унісекс

Додаток К

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, _____ **ШЕВЦОВА Тетяна Сергіївна** _____, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

• вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;

- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

• безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;

• оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;

• використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

15.09.2021

Шевцова Тетяна Сергіївна